

Eenvoudig onderwijs in het lezen van den bijbel.

<https://hdl.handle.net/1874/351160>

geen

10

EENVOUDIG ONDERWIJS

IN HET LEZEN

VAN DEN

B I J B E L .

ZEVENDE DRUK.

TE ROTTERDAM,

bij M. WIJT & ZONEN,

Drukkers van het Nederlandsche Zendinggenootschap.

1834.

No. X.

ERVEN J. VAN DER WEGE

IN HET DENNEN

1874

J. VAN DER WEGE

DE RIJKSOVERHEER

DE KONING

DE RIJKSOVERHEER

1874

VOORBERIGT.

Gecommitteerden van het Nederlandsche Zendinggenootschap, tot het opstellen, verzamelen en uitgeven van kleine Stukjes, ter bevordering van Evangelische kennis en godzaligheid, ook bij mingeoefenden; — namelijk:
R. J. VAN DER MEULEN, B. VAN MARKEN,
J. CLARISSE, A. L. M. Phil. et Theol. Doct.
en Prof., A. DE VRIES, L. EGELING,
J. G. VORSTMAN, R. ADRIANI, *Predikanten te*
Amsterdam, Hoorn, Leyden en Rotterdam;

overeenkomstig hun ambt en hunne bediening, dat oogmerk gaarne willende bevorderen, en in uitzigt op des Heeren medewerkenden zegen, bieden het nevensgaande Stukje hunnen landgenooten aan; erkennende intusschen geene uitgave voor echt, dan welke door eenen hunner, of door de drukkers dezès, onderteekend is.

M. Wijt Stonen

Onze Heer Jezus Christus gaf bij zekere gelegenheid, aan de Joden deze vermaning, « *Onderzoekt de schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het, die van mij getuigen.* » (Joan. V: 39.) Dat woord raakt ook ons. Het is onze plicht, wij moeten de H. Schrift onderzoeken. Het is ons voorregt, dat te mogen doen. Het is onze zaligheid, wanneer wij het regt doen. Zij getuigt van den Heer Jezus, en wijst ons den weg ten eeuwigen leven.

Er zijn vele menschen, welke geen lust hebben om den Bijbel te lezen. Deze zijn beklagenswaardig. Zij moeten opgewekt en aangespoord worden. Dat is geschied in de *aanmerkingen over het allerbeste boek*. Nu wend ik mij, volgens beloften, tot de- zulken, die wel den Bijbel lezen, maar geen nut daarvan hebben.

Eenvoudige, ongeoefende, ongeletterde menschen gevoelen wel eens hun belang, hebben wel eens lust tot lezen en onderzoeken, doch worden afschrikt door de bezwaren, welke hun ontmoeten, en denken ligtelijk: « het is voor ons te hoog. » Geen wonder! want zij lezen niet, zoo als men lezen moet; zij weten niet,

hoe zij het zullen aanvangen en voortzetten; dezulke hebben onderrigt noodig, en ik vertrouw, dat het welkom zijn zal. Voor hen is eigenlijk dit boekje.

Welaan, mijne vrienden! leest dan dit boekje, doet uw best om het te begrijpen, en den raad en het onderrigt, daarin voorkomende, tot uw nut te gebruiken. ô Hoe zoude mij u hart zich verblijden, indien ik u eens mogt hooren betuigen: » nu verstaan wij hetgene de liefdevolle God ons zegt in zijn woord; nu weten wij den weg, om Hem te behagen, en tot het genot van eeuwige zaligheid te komen!»

De lessen, welke ik u hier zal geven omtrent het *lezen* van den Bijbel, zullen wel voor een klein gedeelte van denzelfden aard zijn, als die, welke bij het lezen van andere boeken of schriften te pas komen; nogtans zullen zij voor het grootste gedeelte geheel anders moeten zijn, omdat de Bijbel van een geheel anderen aard is, dan alle andere boeken. Wannecr gij dat niet weet, dan zullen vele, ja de meeste onderrigtingen van dit boekje voor u onverstaanbaar en nutteloos zijn. Uit dien hoofde zal het goed zijn, dat ik u.

Vooral beduide, *welk* een soort van boek, de Bijbel is.

Daarna zullen de onderrigtingen omtrent het *lezen* van den Bijbel volgen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Welk van soort van boek de Bijbel is.

Vele dingen heb ik u te zeggen, om u te beduiden, welk een *soort van boek* de Bijbel is. Van alles, wat ik denk, dat gij noodig hebt daaromtrent te weten en op te merken, en wat ik begrijp, dat u, naar uwen stand en vatbaarheid nuttig kan zijn, zal ik u het voornaamste kortelijk voorstellen. Zijn die dingen u bekend, en hebt gij begeerte om er meer van te weten, dan kunt gij te regt komen in het bijbelsch huisboek van *S. van Emdre*, predikant te Wageningen, gedrukt, te Utrecht, bij *G. van den Brink*, A^o 1786, en in andere boeken, welke geleerde mannen over den Bijbel geschreven hebben.

Dan ter zake! leest en overdenkt met aandacht de volgende punten.

EERSTE PUNT.

Over den aard van den Bijbel in het algemeen.

De Bijbel is eene verzameling of een bundel van verscheidene boeken. Wanneer men eenige boekjes heeft, waarvan elk te klein is om ingebonden te worden, en nogtans te goed om te laten verslingeren, dan zet men die in éénen band, gelijk gij ook zoudt kunnen doen met die kleine stukjes, welke wij voor u schreven, en uitgeven. Alzoo

bestaat de Bijbel eigenlijk uit vele boeken, welke bij elkander in éénen band gebonden zijn.

Ik zal de lijst van deze boeken hier afschrijven,

Boeken van het Oude Testament.

1. Genesis.
2. Exodus.
3. Leviticus.
4. Numeri.
5. Deuteronomium.
6. Josua.
7. Rigteren.
8. Ruth.
9. 1ste Boek van Samuel.
10. 2de Boek van Samuel.
11. 1ste Boek der Koningen.
12. 2de Boek der Koningen.
13. 1ste Boek der Chroniken.
14. 2de Boek der Chroniken.
15. Ezra.
16. Nehemia.
17. Esther.
18. Job.
19. De Psalmen.
20. De Spreuken.
21. De Prediker.
22. Het Hooglied.
23. De Profeten van Jesaia.
24. « « Jeremia.
25. De klaagliederen van Jeremia.

26.	De Profetien van Ezechiël.
27.	« « Daniel.
28.	« « Hozea.
29.	« « Joël.
30.	« « Amos.
31.	« « Obadja.
32.	« « Jona.
33.	« « Micha.
34.	« « Nahum.
35.	« « Habakuk.
36.	« « Zephanja.
37.	« « Haggai.
38.	« « Zacharia.
39.	« « Maleachi.

Boeken van het Nieuwe Testament.

40.	Het Euangelie van Mattheus.
41.	« « Marcus.
42.	« « Lucas.
43.	« « Joannes..
44.	Handelingen der Apostelen.
45.	Brief van Paulus aan de Romeinen.
46.	1ste « « die van Korinthe.
47.	2de « « « Korinthe.
48.	« « « Galatien.
49.	« « « Ephesen.
50.	« « aan de Philippensen.
51.	« « « Kolossensen.
52.	1ste « « « Thessalonicensen.
53.	2de « « « Thessalonicensen.

54. 1ste Brief van Paulus aan Timotheus.
 55. 2de « « Timotheus.
 56. « « Titus.
 57. « « Philemon.
 58. « « de Hebreëen.
 59. Brief van Jacobus.
 60. 1ste Brief van Petrus.
 61. 2de « « Petrus.
 62. 1ste « « Joannes.
 63. 2de « « Joannes.
 64. 5de « « Joannes.
 65. Brief van Judas.
 66. Openbaring aan Joannes.

Dus bestaat de Bijbel uit 66 boeken. Ik heb u dezelve opgegeven in die orde, waarin zij elkander volgen. Het is nuttig dat gij die leest, en dat Register vast in uw hoofd hebt; dan kunt gij een boek, of hoofdstuk, of vers, hetwelk gij wilt nazien, gemakkelijk en spoedig vinden. Immers is het zeer hinderlijk, en spilt veel tijd, wanneer gij, lust hebbende om u te oefenen, lang werk hebt om te vinden hetgeen gij zoekt; en in de kerk staat dat vooral niet fraai, wanneer men vele moeite heeft om den tekst te vinden, dien de predikant heeft opgegeven om daar over te prediken.

T W E E D E P U N T.

Namen van de schrijvers dezer boeken.

De man, welke de vijf eerste boeken des bijbels heeft geschreven, heet *Moses*. Wie de dertien volgende boeken geschreven heeft, weet men niet met zekerheid, misschien zijn sommige van dezelve geschreven door *Ezra* en *Nehemia*.

Het grootste deel der psalmen is van *David*, koning van Israëls volk; de spreuken, de prediker en het hooglied zijn het werk van zijnen zoon, *Salomo*; de profetien zijn door die profeten, welker naam zij voeren, te boek gesteld, *Jesaia*, *Jeremia*, *Ezechiel*, enz. De vier Evangelien zijn beschreven door de Evangelisten, *Mattheus*, *Marcus*, *Lucas* en *Joannes*. Van den zoo evengenoemden *Lucas* zijn de Handelingen. De Brieven, welke wij hebben, zijn van de Apostelen, *Paulus*, *Petrus*, *Jacobus*, *Judas* en *Joannes*, en deze laatste heeft ook het laatste boek des Bijbels, de Openbaring, geschreven.

Hoe zeer verschilden deze menschen! *Moses*, *Ezra* en *Nehemia* waren geleerde mannen; doch *Ezra* en *Nehemia* leelden in beschaafder tijden. *David*, *Salomo*, en de Profeten waren Dichters. De Evangelisten en Apostelen waren meest eenvoudige Galileesche visschers, welke uit

kracht van hun beroep weinig beschaving hadden kunnen verkrijgen. Hierdoor is ook een groot onderscheid in den schrijftrant van de boeken, welke wij van die menschen in onzen Bijbel hebben.

DERDE PUNT.

Tijd, wanneer deze boeken zijn geschreven.

Deze tijd kan niet nauwkeurig bepaald worden; echter weten wij zeker, dat zij op zeer verschillende tijden zijn geschreven. *Moses* toch heeft geleefd ruim 2450 jaar nadat de wereld geschapen is; er zijn ruim 500 jaren verlopen na dien tijd, eer *David* te voorschijn kwam, en *Salomo*, zijn Zoon, heeft na hem geschreven. 200 Jaren na *David* en *Salomo* leefden de Profeten, als ook *Ezra* en *Nehemia*. De wereld had omtrent 4000 jaar gestaan, toen de Heer Jezus geboren werd, en ten minste 50 jaren na de geboorte van onzen Heer hebben de Evangelisten en Apostelen de Evangelien en de Brieven geschreven.

Ook hieruit kent gij begrijpen, dat de stijl, waar in die Bijbelboeken zijn geschreven, zeer onderscheiden zijn moet.

VIERDE PUNT.

Inhoud van de boeken des Bijbels afzonderlijk.

Het is zeer nuttig over het algemeen te weten, wat er in den Bijbel staat. Waar-

over die mannen, van welke ik zoo even sprak, geschreven hebben, daarvan wil ik u dan ook een kort begrip trachten te geven.

In de vijf boeken van *Moses* lezen wij het verbaal van de schepping van hemel en aarde, en inzonderheid de schepping en zondeval der eerste menschen, benevens de levensgeschiedenis der Aartsvaders, tot op den tijd van *Moses* en *Josua*, welke de Israëlitien uit Egijpte geleid en in het land Kanaän hebben gebragt, inzonderheid hoe de Heer de Israëlieten tot Zijn Volk heeft aangenomen, en de wetten, welke Hij aan hen gegeven heeft.

In het boek van *Josua* staat, hoe de Israëllers Kanaän ingenomen, en dat land onder elkander verdeeld hebben.

In de boeken van de *Rigters*, *Samuel*, *Koningen* en *Chroniken* vinden wij, hoe het volk van Israël is geregeerd geworden, hoe het zich gedragen heeft, en hoe het dat volk gegaan is onder *David* en *Salomo*, hoe de twaalf Stammen zich van een hebben gescheurd, en vervolgens naar Babel zijn weggevoerd.

In het boek van *Ezra* en *Nehemia* wordt gemeld, hoe het volk van Israël uit de Babiljonische ballingschap wedergekeerd is naar Kanaän, en Jeruzalem en den Tempel heeft herbouwd.

In de boeken van *Ruth* en *Esther* komen

ons de Geschiedenissen voor van deze twee merkwaardige vrouwen.

In dat van *Job* treffen wij een gewichtig onderwijs aan omtrent Gods bijzondere Voorzienigheid, welke vrome menschen met tegenheden bezoekt tot hun best.

In de *Psalmen* ontdekken wij het innerlijke van de geestelijke godsdienst, benevens aanwijzingen, om onder allerlei bezwaren troost en sterkte in God te vinden. In de *Spreuken*, den *Prediker* en het *Hooglied*, vinden wij allerlei nuttige leeringen omtrent ons gedrag jegens God en de menschen en ons zelve.

De Boeken der *Profeten* behelzen de aanspraken, welke de Profeten hebben gedaan aan de Israëlieten, om hen te bestraffen over hunne zonden, en te vermanen tot bekeering; terwijl in die aanspraken of redevoeringen verscheidene voorzeggingen voorkomen, inzonderheid omtrent den Zaligmaker.

Mattheus, *Marcus*, *Lucas* en *Joannes* berigten in hunne Evangelien de geboorte, de bedrijven, het lijden, den dood, de opstanding en hemelvaart van den Heer Jezus.

Dat verhaal wordt vervolgd in de *Handelingen der Apostelen*, waarin wij lezen, hoe de Apostelen, op bevel van den Heer Jezus, het Evangelie alom hebben gepredikt, en hoe daardoor verscheidene christelijke gemeenten zijn gesticht geworden.

In de *brieven der Apostelen* staan allerlei vermaningen en lessen voor de genen, aan welke die brieven zijn geschreven, doch welke ook voor ons gepast en leerzaam zijn, niet slechts bij gevolgtrekking of overbrenging; maar regtstreeks, inzonderheid wat de leer van het Evangelie en de daaruit volgende algemeene pligten van het christendom aangaat, zoodat wij het daarvoor moeten houden, als of de Apostelen die brieven ook aan ons geschreven hadden.

Eindelijk vinden wij in het boek der *Openbaring* aan *Joannes* eene fraaije voorstelling van de geheele Kerk, en eene voorzegging omtrent hetgene tegen het einde der dagen zal gebeuren.

Ziet nu eens! welk eene verscheidenheid van zaken hebben wij in den Bijbel! Hoe aangenaam is het dien te lezen! En hoeveel kunnen wij er uit leeren!

V I J F D E P U N T.

Inhoud van den Bijbel in het algemeen.

Uit het weinige, dat ik u van den inhoud dezer boeken heb medegedeeld, kan een opmerkelijke ontdekken, dat er vele overeenkomst is tusschen het een en het ander, en daarom zijn zij ook te regt in éénen bundel bij elkander; ja wij mogen en moeten het daarvoor houden, dat zij bijéén behooren, en dus dezelve als een geheel beschouwen. Daarover zal ik u ook iets zeggen.

1. Het allereenvoudigst is, dat wij ons den geheelen Bijbel voorstellen als *een geschiedverhaal*; — *een geschiedverhaal omtrent het geheele menschdom*. Het is waar, er komen ook leerboeken en profetische Schriften in voor; doch deze alle hebben betrekking op de menschen, en zien op hetgeen omtrent de menschen wordt verhaald.

Het is ook waar, dat in de boeken van het Oude Testament de geschiedenis van het volk van Israël voornamelijk wordt gemeld; doch het komt, gelijk wij uit de Evangelien en Handelingen zien, toch uit op het geheele menschdom.

2. Nu moeten wij evenwel nog een stap verder gaan, en een weinig bepaalder zien, hoe de Bijbel eene geschiedenis van het menschdom is. Wij moeten ons Hem voorstellen, uit Wien, door Wien, en tot Wien alle dingen zijn. Wij moeten aan God denken. Om ter zake te komen: de Bijbel verhaalt ons *Gods handelwijze omtrent den mensch*; en beschouwen wij den Bijbel als eene geschiedenis der menschheid uit dit oogpunt, dan loopt het geschiedverhaal op de volgende wijze af. Te weten 1.) Hoe God de menschen heeft geschapen. 2.) hoe Hij door zijne Voorzienigheid de aarde en den mensch die daar op woont, heeft bestuurt. 3.) Wat hij gedaan heeft en doet om den mensch, die van Hem is afgevallen, en een zondaar, een ellendig zondaar geworden is, te her-

stellen en zalig te maken, namelijk door het zenden van den Heer Jezus, en de prediking van het Evangelie.

5. Eindelijk. Derhalve mogen wij den Bijbel aanmerken als *eene openbaring van God aan den mensch*, als een boek, waarin God zich aan ons bekend maakt, zijnen wil aan ons ondekt, en ons den weg aanwijst tot waar geluk en tot eeuwige zaligheid. Ja, de Bijbel is een boek, waarin wij zien, hoe de hooge en genadige God zijnen wil omtrent onze verlossing en zaligheid aan ons menschen heeft geopenbaard, eerst door allerlei beloften, schaduwen en voorzeggingen en daarna door vervulling van dat alles in den Heer Jezus Christus.

ô Boek der boeken! wat geschrift kan met den Bijbel in vergelijking komen, of in gewigt en waarde daar mede gelijk geschat worden!

Z E S D E P U N T.

Voortreffelijkheid van de Bijbelboeken.

Ja, het is zoo; geen boek is zoo veel waard als de boeken, welke wij in den Bijbel hebben. Wij mogen deze boeken beschouwen als of God zelf die had geschreven. De Heilige Geest heeft hetgene daarin staat den schrijveren ingegeven; dat zegt iets meer; dan de gewone leiding van den Geest, waarvan alle menschen,

die iets goeds willen schrijven, afhankelijk zijn. Op eene meer bijzondere wijze heeft de Heilige Geest de gedachten en de pen bestuurd van die mannen, die den Bijbel geschreven hebben: ja vele, zeer vele dingen hun onmiddelijk geopenbaard. Een ongeleerd mensch zelf kan begrijpen, dat dit zoo zijn moet. Hoe zou *Moses* hebben kunnen verhalen van de schepping der wereld, daar geen sterveling bij tegenwoordig was, indien God het niet had geopenbaard? Er staan vele dingen in omtrent God, welke geen mensch ooit zou hebben kunnen uitvinden, had God zelf die niet bekend gemaakt. Wij vinden er voorzeggingen in van gebeurtenissen, welke geen sterveling had kunnen voorzien, en welke duizenden van jaren daarna eerst hebben plaats gehad.

Met regt mag men dan ook hierom (want, er zijn nog meer redenen voor) den Bijbel heten de Heilige Schrift; en hoe zeer bebetaamd het ons, den Bijbel, als een heilig boek, hoog te achten, in waarde te houden, lief te hebben, en te gelooven hetgene daar in staat, alzoo in die Heilige Schrift de woorden Gods staan, welke de Heer zelf tot ons spreekt!

ZEVENDE PUNT.

Bijeenzameling der boeken van den Bijbel.

Wanneer wij kleine stukjes laten bijeen binden, dan schikt ieder dat naar zijn welgevallen. Die eenen bundel van kleine stukjes door u in één band gezet, van u koopt of erft, die zal welligt dien anders begeeren, sommige stukjes daar uit nemen, andere daar voor in de plaats zetten. Ten opzichte van den Bijbel is dit anders, en zeer opmerkelijk; er zijn boeken, waarvan in den Bijbel wordt gesproken; en welke wij toch niet hebben in onzen Bijbel. Ook zijn er voorhanden, welke sommige menschen zeggen, dat tot den Bijbel behooren, doch, welke wij, en anderen met ons, gelooven, dat daar niet toe behooren; deze noemt men *Apocriephe boeken*, welke wij niet gelooven dat door den Heiligen Geest zijn ingegeven. Gij kunt daarvan lezen in de voorrede voor dezelve in de groote Bijbels. Dezelve te lezen heeft nogtans eene groote nuttigheid, hoewel wij er zoo vele waarde niet aan hechten, als aan die, welke wij erkennen als echt; en deze heet men *Kanonieke schriften*.

Alle die boeken, welke de schriften des *Ouden Testaments* of *Verbonds* genoemd worden, zijn, gelijk men algemeen geloofst, bijeen verzameld door *Ezra*, in de tijden der *Babylonische ballingschap*, of liever,

toen de *Israëllers* in Kanaän waren wedergekeerd; zij worden de boeken des *Ouden Testaments* of *Verbonds* genoemd, om dat zij geschreven zijn in dien tijd, welke het *Oude Verbond* heet, en hetwelk plaats had voor de komst van den Zaligmaker; en de Joden, zoo wel als de Christenen, houden deze boeken voor echt, dat is voor zulke boeken, welke door den Heiligen Geest zijn ingegeven, en dus tot den Bijbel behooren.

Nopens de boeken van het *Nieuwe Testament* of *Verbond*, (dus genoemd, omdat zij geschreven zijn nadat Jezus in de wereld was gekomen) denkt men, dat dezelve bijeen verzameld zijn door de opzieners der Christelijke Kerk, tegen het einde der eerste eeuw, welke mannen, met de buitengewone gaven van den Heiligen Geest bedeed zijnde, weinig minder waren dan de *Apostelen* zelve.

Maar hetgene hier omtrent opmerking verdient, is: dat deze bundel gedurende zoo vele eeuwen in die orde is gebleven, zoodat alle de boeken, welke daartoe behoord hebben, er nog in zijn, en geene daar uit genomen of bijgevoegd zijn geworden. Hierin moeten wij eene bijzondere besturing der Goddelijke Voorzienigheid erkennen; en het moet onzen lust en onzen ernst om die schriften vlytig en aandachtig te onderzoeken, aanwakkeren.

ACHTSTE PUNT.

Overzettingen des Bijbels.

Verre het grootste gedeelte van de boeken des *Ouden Testaments* is geschreven in de *Hebreeuwsche* taal, die van het *Nieuwe Testament* zijn in de *Grieksche* taal geschreven. Doch er zijn weinige talen, waarin de Bijbel niet is overgezet. Er zijn *Chaldeeuwsche*, *Arabische*, *Persische*, *Aethiopische*, *Syrische*, *Grieksche*, *Latijnsche*, *Hoogduitsche*, *Engelsche*, *Fransche* en andere vertalingen van de Bijbelboeken, en gij weet dat wij den Bijbel ook in het *Hollandsch*, onze moederspraak, hebben; maar de groote vraag is, of wij op die overzettingen kunnen staat maken? En waarom niet? Ik beken, de overzetting heeft zoo veel gezag niet als het oorspronkelijke; de vertalers zijn niet zoo bijzonder door den Heiligen Geest geleid geweest, als de schrijvers; zij waren niet onfeilbaar; echter is er eene bijzondere getrouwe en goedertierene voorzorg des Heeren in op te merken. Hoe zeer de overzettingen, welke van tijd tot tijd gemaakt zijn, ook verschillen mogen (en dat verschil is zoo groot niet, als het zich laat aanzien) in de hoofdzaken komen zij overeen, en drukken dezelfde meening uit. Hoe gerust en veilig kunnen wij derhalve de overzetting gebruiken, even als of wij

het oorspronkelijke lezen; en trouwens de overzettingen zijn zoodanig, dat iemand, die een weinig oplettendheid gebruikt, door het een met het ander te vergelijken, de meening van de schrijvers kan ontdekken, althans in die stukken, daar het voornamelijk op aankomt, en vooral in dat gene, dat tot zijne zaligheid noodig is te weten, zeer wel kan zien, waaraan hij zich houden moet. En, hoe droevig zou het er uitzien, indien er geene overzetting van den Bijbel ware! Dan zoudt gij alles op goed geloof van uwe leeraars moeten aannemen, zonder het zelf te kunnen nalezen, of gij zoudt het *Hebreeuwsch* en het *Grieksch* moeten leeren, en hoe moeilijk, ja hoe ondoenlijk zou dat voor velen zijn! Dankt God dan toch hartelijk voor Zijne goedheid en ontferming, daar Hij aan geleerde en godvruchtige mannen last gaf om geene moeite of kosten te ontzien, tot het overzetten van den Bijbel, en gij de vruchten van hunnen arbeid moogt plukken, en deze boeken in uwe eigene taal kunt lezen, en dagelijks onderzoeken.

NEGENDE PUNT.

Oogmerk van den Bijbel.

Wij kunnen dit tweeledig beschouwen: te weten van de zijde der *Menschen*, en van de zijde *Gods*.

Laat ons dan onderscheidenlijk letten, eerst op het oogmerk, hetwelk de *mensen*, die de Bijbelboeken schreven, voor zichzelf hadden.

Wat bewoog *Mozes*, *Ezra*, *Nehemia*, *Mattheus*, *Marcus*, *Lucas*, *Joannes*, de schrijvers der Historische boeken, om deze boeken te schrijven? Immers deden zij het om aanteekening te houden van de dingen, welke in hunnen tijd gebeurden, en hun merkwaardig voorkwamen, ten einde die in geheugenis te bewaren voor hunne late nakomelingschap? Waarom maakte *David*, en anderen, de Psalmen, welke wij in den Bijbel hebben? Waarom anders, dan, deels tot hunne eigene stichting, en deels tot gebruik bij de openbare Godsdienst. Zoo schreef *Salomo* zijne boeken tot leering en waarschuwing van anderen, en de Profeten stelden hunne leerredenen en voorzeggingen te boek, om hunne onboetvaardige tijdgenooten aan te manen tot bekeering, en de opregte vromen te vertroosten. De Apostelen hebben hunne Brieven geschreven aan de gemeenten, om verkeerdheden, welke in dezelve plaats grepen, tegen te gaan, en de Christenen met onderrigt, troost, en raad te dienen. Welk een eerbied voor God, welk eene opmerzaamheid bezielde deze mannen! Welk eene liefde tot hunnen evenmensch, welk eene lust tot deszelfs behoudenis en wezenlijk

heil! Deze beginsels bewogen hen, om de gebeurtenissen van hunnen tijd op te teekenen, om hunne eigene ondervindingen te beschrijven, en alle die schoone lessen en vertroostingën te boek te stellen.

Intusschen: alle de schrift is van God ingegeven; de Schrijvers zijn door den Heiligen Geest geleid geworden; God heeft het zoo bestuurd, dat wij alle die boeken bijeen hebben; de Bijbel is het woord van God; derhalve moeten wij, *ten tweede*, wel acht geven op het *oogmerk* van God hier mede. Waarom heeft God die *Heilige Schriften* ingegeven? Waarom heeft God gezorgd, dat wij die boeken bijeen hebben? Met één woord, tot wat einde schonk God ons den Bijbel?

Uit hetgene ik u over den inhoud dezer boeken in het *vierde*, vooral in het *viyfte* punt, heb gezegd, kunt gij dit van zelve opmaken. Leest dat eerst nog eens na, dan zal het u klaar zijn. God gaf ons den Bijbel, om zichzelve aan ons te openbaren, opdat wij Hem, *onzen Schepper*, en den *Bestuurder* van ons lot, ja *onzen Koning* en *Regter* regt zouden kennen. Hij gaf ons den Bijbel, opdat wij zouden weten wat Hem welbehagelijk is, en hoe wij ons moeten gedragen in deze wereld. Hij gaf ons den Bijbel, opdat wij zeker zouden zijn van een leven na dit leven, en opdat wij zouden begrijpen, dat wij niet slechts voor dit leven,

maar voor de eeuwigheid geschapen zijn; *eindelyk*, daar wij door onzen afval en zonden voor allerlei rampen en smarten bloot staan, ja eene eindelooze rampzaligheid namaals te wachten hebben, zoo gaf God ons den Bijbel, waarvan Jezus Christus de voorname inhoud is, opdat wij zouden weten, hoe wij van onze ellende kunnen worden verlost, en wederom tot genade komen, opdat wij, het woord van het Evangelie geloovende, ons met God zouden laten verzoenen, op Hem hopen en vertrouwen, en uit liefde en dankbaarheid Zijnen wille doen, en alzoo voorbereid worden voor eene eeuwige zaligheid.

Met één woord: God gaf ons den Bijbel, opdat wij door regte kennis van Hem, onzen barmhartigen Ontfermer, regt goede en regt gelukkige menschen mogten worden. Daarom is alle schrift van God ingegeven, en is nuttig tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing die in de regtvaardigheid is, opdat de mensch Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaaktelyk toegerust (1).

Staat hier eens een oogenblik bij stil.

Het licht der natuur is niet genoegzaam; onze rede is verdorven; zonder eene nadere openbaring van God zouden wij Hem nooit regt hebben kunnen kennen, zouden wij nooit tot Hem hebben kunnen weder-

(1) 2 Tim. III: 16, 17.

keeren, nooit regt gelukkig worden. Dat zien wij aan de arme Heidenen, zoolang zij van het onderwijs der *Heilige Schrift* verstoken zijn; dat zien wij zelfs aan de wereldwijzen, welke meenen, dat zij dit licht niet noodig hebben, en in vele opzichten jammerlijk dwalen. Hoe veel lof, Hoe groote dankbaarheid zijn wij dan verschuldigd aan dien God, die zich zoo zeer over ons menschen ontfermde, en ons deze nadere, zoo noodzakelijke, zoo onmisbare, zoo zalige openbaring in den Bijbel schonk! hoe gelukkig zijn die menschen, welke van dit geschenk een regt gebruik maken, en dan zeggen kunnen: wij hebben God leeren kennen! en wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft lief gehad (1). Maar hoe zullen zij ook ontvlieden, die op zoo groot eene zaligheid geen acht geven (2)!

T I E N D E P U N T.

Het gebruik, dat wij van den Bijbel moeten maken.

Uit het gene gij nu reeds uit het 4e, 5e, en 6e punt gelezen hebt over den inhoud, en het oogmerk des Bijbels, kunt gij ligtelijk bevatten, dat wij den Bijbel moeten gebruiken overeenkomstig het oogmerk, waartoe dezelve ons van God gegeven is: en dat zegt eenvoudig: wij moeten de Schriften

(1) 1 Joann. IV: 19. (2) Hebr. II: 3.

onderzoeken, opdat wij mogen wijs worden tot zaligheid. Het is echter noodig, dat ik er meer bepaaldelijk van spreke. Ik zal niet melden van deze en gene verkeerdheden en misbruiken, waaraan velen zich schuldig maken; dit zou mij te verre van mijn oogmerk verwijderen, en u verwarren. Die eenigzins in kundigheden gevorderd is, kan daarover zeer veel goeds vinden in het boek van *Swaving*, over het regt en onregt gebruik der *Heilige Schrift*. Ik wil alleenlijk in eene korteschets het volgende opmerken.

Het lezen en onderzoeken der *Heilige Schrift* is op zich zelve niet genoeg. Wij moeten het geen wij door dat lezen en onderzoeken er uit leeren en van begrijpen, ons ten nutte maken, bij voorbeeld: om de leer, welke wij belijden, te verstaan, om dezelve te kunnen gelooven, en ons ten volle te overtuigen aangaande de waarheid van het getuigenis van het Evangelie, om de zaligmakende waarheden te kunnen bewijzen, tot versterking van ons eigen geloof, en tot beschaming van tegensprekers, en tot overtuiging van ongeloofigen, om ons zelve dagelijks onzen pligt te herinneren, ons zelve op te wekken tot bidden en danken, ons zelve tot het goede aan te sporen en te bemoedigen, ons zelve van het kwade af te manen en terug te houden, ons te troosten in onze tegenheden, ons op te wekken tot berusting, onder-

werping en vertrouwen, ons te wapenen tegen verzoekingën, ons te sterken in beproevingen, ons voor te bereiden voor de eeuwigheid. Maar zullen wij een zoodanig gebruik van den Bijbel kunnen maken, zullen wij dat regt doen, dan moeten wij weten en begrijpen wat er in den Bijbel staat, en derhalve beginnen met deze Schriften te lezen en te onderzoeken, en daarin moeten wij aanhouden zoo lang wij leven; en dat lezen en onderzoeken moet ook met verstand en op de regte wijze geschieden. Derhalve ga ik nu voort met u, zoo veel uwe vatbaarheid en omstandigheid toelaten, en zoo veel U noodig is, te leeren, *hoe* gij den Bijbel moet lezen, ten einde in staat te zijn, u daar naar te rigten.

T W E E D E H O O F D S T U K .

Onderrigtingen omtrent het lezen van den Bijbel.

David zegt: Uw woord is een lamp voor mijnen voet, en een licht op mijn pad. (1) Inderdaad, de Bijbel is van zulk eenen aard, dat elk, die zijn verstand gebruikt en oplet, er alles uit kan leeren, wat hij tot zijne zaligheid noodig heeft te weten. Daarenboven zijn er nog hulpmiddelen, welke gij kunt gebruiken, om hetgeen u duister is, of u schijnt duister te zijn, gemakkelijker te ver-

(1) Ps. CXIX: 105.

staan, en nog al verder te komen in de zalige kennis van hetgeen de Heer in zijn woord tot u spreekt. Laat mij dan eerst over het *Bijbellesen* op zich zelve, daarna over het gebruik der *hulpmiddelen* met u handelen. Daarbij zal ik dan nog eene kleine toegift voegen, welke ik vertrouw, dat u niet onaangenaam zal zijn.

E E R S T E A F D E E L I N G.

Over het Bijbellesen op zich zelve

§ 1.

Aanmerkingen over het lezen van den Bijbel.

1. Doorgaans lezen wij eenen brief, of een gewoon Boek, en ook den Bijbel, stil voor ons zelve. Dit vermoeit het minst; men kan zulks het langst uithouden. Ik voor mij kan ook beter aandachtig blijven, wanneer ik stil voor mij zelve, dan wanneer ik hard op lees. Met sommige menschen is dit anders gelegen. Ieder moet hierin zich zelve kennen.

2. Soms is het noodig, dat men met luider stemme leze. Wanneer twee of meer bij elkander zijn, welke de Schriften willen onderzoeken, dan is het voegelijk, dat één uit het gezelschap hard op leze voor allen. Er zijn ook menschen, welke niet kunnen lezen; en heeft men zulken bij zich, dan vordert de liefde, dat men de moeite op

zich neme, om hun iets uit den Bijbel voor te lezen.

3. Er zijn er, welke aangesteld en bezoldigd worden, om den Bijbel voor te lezen: te weten de voorlezers en voorzangers, welke bij de openbare Godsdienstoefeningen een gedeelte der *H. Schrift* aan de gemeente voorlezen.

4. Wij kunnen op alle plaatsen, wanneer de gelegenheid ons daartoe roept, inzonderheid in ons huis, en in onze binnenkamer, de *H. Schrift* lezen; maar er zijn verscheiden bijzondere plaatsen, waar de Bijbel mag en moet gelezen worden. In de kerk bij de openbare Godsdienstoefeningen en in de huisgezinnen der Christenen: dit spreekt van zelve. Behalve dit, in godvruchtige gezelschappen, in wees- en armhuizen, in werk- en tuchthuizen; zelfs behoort het te geschieden op de Schepen, welke naar de Oost- en West-Indiën varen; en in tijden van oorlog, wanneer het leger in tenten ligt, en er rust is, in het open veld.

5. Waar de Bijbel voorgelezen wordt daar zijn ook toehoorders. Wij moeten dan niet alleen weten, *hoe* wij den Bijbel moeten lezen, maar ook, *hoe* wij den Bijbel moeten *hooren* lezen. Evenwel het voornaamste, dat bij het *lezen* moet in aanmerking genomen worden, komt ook bij het *hooren* te pas.

6. Waartoe dient het lezen en hooren lezen van den Bijbel?

Gewisselijk niet voor eene tijdskorting. Gelukkig is wel de mensch, en prijzenswaardig, welke zooveel vermaak vindt in de *H. Schrift* dat het lezen en hooren van dezelve hem de beste uitspanning is; maar dit boek der boeken is ons tot veel gewigtiger en verhevener einden gegeven.

Het lezen van den Bijbel dient nog minder om ons in het lezen, hetwelk wij op de kinderschool hebben geleerd, verder te oefenen. Daartoe kunnen wij wel andere boeken of schriften gebruiken. Het is ook niet goed dat men in de kinderenscholen de Bijbel, of een gedeelte van denzelve, als de historie van *David*, de Psalmen of de Evangelien gebruikt tot een spel- of leesboek. Dit Goddelijk boek is daartoe veel te eerwaardig; het gestamel, het gerammel, het geruisch der scholen, en he een en ander hetwelk bij het onderwijs in het spellen en lezen noodwendig gepaard gaat, gevoegd bij de onvatbaarheid der kinderen, om er iets van te begrijpen, neemt niet weinig weg van den eerbied, dien men aan den Bijbel verschuldigd is, en is welligt eene der grootste oorzaken, dat de menschen den Bijbel lezen, zonder ooit iets te weten of te begrijpen van hetgeen daarin staat.

Neen, lieve vrienden! het lezen van den Bijbel, en het hooren lezen van denzelve dient, om te weten wat daar in staat, en omdat te begrijpen, om te weten en te ge-

looven al wat de Heer ons zegt in zijn Woord, en ons daarnaar te kunnen rigten, gelijk ik u reeds in het negende punt van het eerste hoofdstuk te kennen gaf, maar weinigen merken dit op; weinigen houden dit onder het oog; weinigen bereiken dit einde; en velen weten niet eens, hoe zij het zullen aanvangen om tot dit einde te geraken.

Misschien zijt gij ook, althans gedeeltelijk in dat geval; maar, komt, leest dan de volgende lessen en denkt er over.

§ 2.

Algemeene lessen.

Eer ik tot de lessen, welke ik u wilde geven, overga, moet ik u eene waarschuwing doen.

Ik gevoel, dat gij alle lessen, welke op de navolgende bladzijden voorkomen, vooruit overziende, of gelezen hebbende, moedeloos zult worden. «Wie kan dat alles in acht nemen? Wie kan op dit alles letten? Is er zoo veel aan vast om den Bijbel te kunnen lezen?» zult gij misschien denken. Dan weest niet te voorbarig in uw oordeel: laat u den moed niet al te ras ontzinken.

Leest alles eerst eenvoudig en bedaard door. Wanneer gij omtrent aan het einde van dit boekje gekomen zijn, zult gij zien, dat er onderscheid is tusschen het lezen van

den Bijbel, als eene studie of oefening beschouwd, en het lezen van den Bijbel, zoo als men zulks tot zijne stichting doet. Gij zult dan ook aldaar omtrent dat onderscheid onderrigting vinden, en daarbij kunnen overtuigd worden, dat wij, ja wel den Bijbel tot onze stichting lezende, daarbij eigenlijk niet moeten studeeren, en dat wij zonder eene diepe geleerdheid te bezitten, zeer wel kunnen gesticht worden door het gezet en aaneengeschakeld lezen van de *H. Schrift*, doch ook aan den anderen kant, dat het bestuderen van dit Boek aller boeken zeer noodzakeijk en zeer nuttig is; zeer noodzakelijk. omdat gij, indien gij niet verstaat hetgeen gij leest, er ook niet regt door kunt gesticht worden, en nuttig, omdat uwe stichting zoo veel overvloediger, gegronder, en bestendiger zal zijn, naar mate gij meer zuivere begrippen moogt vormen van hetgeen gij leest.

Hebt gij nu het geheele boekje eens doorgelezen, begint dan weder van voren af, en let alsdan vooral op de lessen, welke gij hier vindt. Gaat al vast gerust voort met het lezen van de *H. Schrift* in uw huisgezin, tot uwe stichting, maar zoekt tevens eeninge tijd af te zonderen, om u te oefenen; en beproeft dan, om, zoo goed gij kunt, die lessen welke u hier gegeven worden, na te komen. Kunt gij dat zoo dadelijk niet doen met alle, geene zwaarigheid, be-

proeft al vast die, welke u de gemakkelijkste voorkomen, en gaat alzoo voort van trap tot trap. Gij zult ondervinden, dat het zoo veel moeite niet in heeft, als het zich in den aanvang laat aanzien, en de minste vordering welke gij ontdekt, zal u tot blijdschap zijn, en u aanmoedigen om u zelve nog al meer te oefenen.

1. Komt dan, gij eenvoudige, goede, welmeenende, doch ongeoefende medechristenen! u wil ik de eerste plaats trachten te helpen. Maar neemt mij niet kwalijk, dat ik u terstond eene groote fout onder het oog breng, waardoor gij, hoeveel gij ook moogt lezen, echter buiten staat zoudt blijven om te weten wat gij leest.

Gij hebt welligt het lezen en spelden in de school niet goed geleerd, of gij zijt onoplettend, of gij leest met te veel overhaasting. Hoe het zij, wanneer gij in den Bijbel leest, gaat het niet goed. De een slaat woorden en letters over; de ander spreekt de woorden anders uit dan zij er staan, een derde hakkelt, en herhaalt twee of driemaal met moeite hetzelfde woord, of dezelfde sylabe, eer hij verder voortgaat, een vierde let niet op kommas en punctums, en andere zin-scheidingsteekenen, maar leest alles achter een voort, zoolang zijn adem het kan uithouden! Maar, hoe kunt gij zelf, hoe kan de geen, voor wien gij leest, iets van den zin begrijpen, indien gij de

woorden niet goed uitspreekt, of de letters verkeerd noemt? De gedachten van den mensch zijn vlug, zij loopen de woorden ligtelijk vooruit: indien men het anders nog al zou begrijpen, zoo raakt men afgetrokken, men valt met de gedachten op iets anders, wanneer het lezen zoo gebrekkig gaat. Derhalve:

Zult gij begrijpen hetgeen gij leest, dan moet gij glad lezen, en juist zoo als er staat.

Ziet daar de eerste les! en is een gebrekkig genoten onderwijs in de scholen de oorzaak van de gemelde fout, ei! oefent u toch met andere boeken in het zuiver spellen en lezen, opdat gij er meerder slag en hebbelijkheid van moogt verkrijgen. Komen u moeilijke en vreemde namen van menschen of plaatsen voor, leest dezelve vooraf, drie en viermalen over, opdat gij in staat moogt geraken, om die vaardig uit te spreken. Wij moeten onder het lezen denken over den zin. Maar hoe kunt gij denken over den zin, indien gij al de inspanning van uw denkvermogen noodig hebt om de letters en de woorden bijeen te voegen en uit te spreken?

Doch, is uw gebrek onoplettendheid? schaamt u deswegens! Is het overhaasting? bedenkt toch, dat het niet zoo zeer op het *veel lezen*, als op het *wel lezen* aankomt. Ja, bedenkt vooral, dat het Gods woord is, hetwelk gij leest, een regel van uw leven, een troost in druk, een onderwijs

tot zaligheid. Gij moet' het verstaan; gij moet weten, wat de Heer u belooft, wat Hij van u eischt, wat Hij u raadt, waarmede Hij u troost, langs welk eenen weg gij kunt behouden worden. Leest dan met verstand, ziet hoe gij hoort, en spaart geene moeite om het een en ander goed te leeren.

2. Er is nog eene fout, welke zelfs plaats heeft bij menschen, die buiten dit glad en vaardig kunnen lezen, en waarvoor gij u moet wachten, en het afwennen, indien gij zoo wilt lezen, dat gij het verstaat, en dat anderen, voor wie gij leest, het begrijpen; namelijk; zoodra zulke lieden hard op in den Bijbel lezen, veranderen zij hunne natuurlijke stem, en nemen eenen lijmigen, zingenden, klagenden of huilenden toon aan. Welligt doet gij dat ook, zonder het zelf te weten. Hoe zal ik u best opmerkzaam maken op deze gewoonte, indien dezelve ook uwe gewoonte is, en hoe zal ik u best van de verkeerdheid en dwaasheid daarvan overtuigen? Spiegelt u aan anderen. Geeft aan iemand een nieuwspapier, laat hem daaruit iets voorlezen, geeft hem dadelijk daarop den Bijbel, opdat hij ook daaruit iets voorleze, en geeft dan acht, of hij niet, zoo ras hij met den Bijbel begint, stem en toon zal veranderen. Ik beken: de Bijbel moet met eerbied gelezen worden; de houding van ons ligchaam, de uitspraak van onze lip-

pen, de toon van onze stem behooren zoodanig te zijn, dat de eerbied voor dien God, wiens woord wij lezen, ook daaraan kan bespeurd worden; doch de eerbied vordert juist niet, dat wij lezende onze stem eveneens buigen, als of wij ziek waren, of den grootsten overlast leden. Het zal immers geheel anders klinken, wanneer iemand zijnen knecht beveelt: *ga heen, en doet dat*: geheel anders wanneer hij eenen dwalenden waarschuwt: *ga toch niet verder*; geheel anders wanneer hij klaagt: *ô wee mij! ik verga*: geheel anders, wanneer hij juicht: *ik heb het gewonnen, nu ben ik alles te boven*. Dit geeft derhalve eene tweede les.

Leest wel eerbiedig, maar tevens met uwe natuurlijke stem.

Want, wanneer gij alles op eenen en denzelfden klagenden toon voorleest, dan wordt hij, die u hoort zoodanig door de klanken weggevoerd, dat hij niet eens op de woorden, veel min op de zaken let; en gij zelf toont niet te begrijpen, niet te gevoelen hetgeen gij leest, ja gij wordt zelfs meer en meer gewoon om te lezen zonder te begrijpen, en zonder te gevoelen.

Hierbij behoort eene derde les.

Gij moet aandachtig zijn bij het lezen.

De aandacht is betamelijk, het zij dat gij

stil leest, het zij dat gij het overluid doet, het zij dat gij eenen anderen hoort lezen. Indien gij niet aandachtig, niet oplettend, zijt, dan weet gij ook niet, wat gij leest of hoort, en dan is het vruchteloos.

Draagt dan zorg, dat gij niet onoplettend zijt; dat gij niet onder het lezen rondziet, of aan andere dingen denkt; wacht u ook, dat gij onder het lezen u niet verbeeldt, dat gij het reeds begrijpt, of dat gij reeds weet wat er volgen zal.

Het een en ander zoude oorzaak zijn, dat gij niet zoudt weten, wat er eigenlijk staat, en niet hooren, wat u wordt voorgelezen; en wat zou het u dan baten? Onze gedachten, welke vlugger zijn dan onze ooren en oogen, kunnen zoo ligtelijk afzwerven, verstrooid raken, door iets worden afgetrokken, en bepaald bij het een of ander, dat in het geheel niet behoort bij hetgeen wij lezen. Dat komt den besten, den kundigsten zelfs wel eens over; hij leest eene poos; zijne aandacht wordt intusschen bij iets anders bepaald, nog leest hij gedachteloos voort, en weet op het laatst niet wat hij heeft gelezen; dan moet hij van voren af weder beginnen, en die verstrooijing van gedachten is dubbel naideelig voor hem, die hoort lezen; want lezen wij stil voor ons zelve, wij kunnen het nog eens herhalen, en het wederom inzien; maar de voorlezer weet niet, of

wij er bij zijn met onze gedachten, dan niet? Hij gaat zijnen gang, en wij, afzwervende, missen al vast alles.

Zoekt dan toch uwe aandacht er bij te bepalen, uwe zinnen te verzamelen, en bij een te houden, en alzoo met uwe gedachten te volgen hetgeen gij hoort of leest; en hebt gij een gedeelte van den Bijbel gelezen, of hooren lezen, neemt dan de proef. Onderzoekt u zelve, vraagt u zelve af, of gij nu wel weet, wat gij gelezen of gehoord hebt, en of gij het wel begrijpt. En behoef ik wel te zeggen, hoe nuttig het zoude zijn, dat ouders hunne kinderen al vroeg gewenden om aandachtig te zijn, en hunne zinnen te zetten op hetgeen zij lezen of hooren lezen, en dat men, na dit lezen in de tegenwoordigheid der kinderen, daaromtrent onderzoek deedt, en hen ondervroeg over hetgeen zij gelezen en gehoord hebben?

Nu moet ik er nog eene vierde les bijvoegen.

Leest en hoort met eerbied.

Toen ik u het lijmrig lezen afraadde, heb ik het eerbiedig lezen niet afgekeurd. Neen! dat moet ik u ten sterkste aanbevelen.

Sommige rabbelen, en haasten zich om gedaan te krijgen. Is dat eerbiedig? Dit weet gij immers beter. Anderen lagchen tuschenbeide, of zijn dartel en ijdel, is dat eer-

biedig? Verre van daar! Ik heb wel eens gezien in eenige huisgezinnen, dat het aldaar onder het lezen wonderlijk toeging. Terwijl de huisvader las speelden de kinderen, of zeide een der huisgenooten iets aan een ander, hetwelk gedaan moest worden, of schikte men, niet zonder geraas, eenige dingen aan een zijde. Acht gij zulks niet zeer oneerbiedig? Wanneer een aanzienlijk mensch u iets wil zeggen, zult gij u dan niet stil houden, en zwijgen, zoolang hij spreekt? Zult gij dan wel onder zijn spreken stoelen en banken verzetten, of lagchen? Nu bedenkt dit altijd, wanneer gij in den Bijbel leest of hoort lezen: want zoo dikwijls als gij dat doet spreekt God, de hooge God, de Heer van hemel en aarde, tot u.

Nog eene vijfde les.

Leest en hoort met toepassing op u zelven.

Wat wil dat zeggen? Dat wil zeggen, dat gij het u moet aantrekken, als iets dat u raakt, en daar *gij* belang bij hebt.

En is dat niet alzo? God spreekt in Zijn woord tot menschen, tot zondaars, en zou dat u niet raken? Hetgeen de oneindige, wijze en liefdevolle God u zegt in Zijn woord tot uwe eeuwige behoudenis, zoudt gij daar geen belang bij hebben?

Er is een groot onderscheid tusschen hetgeen gij leest in een nieuwspapier omtrent een ver afgelegen land, waar gij geen en sterveling kent, en van welks bloei of ramp gij noch

voor- noch nadeel trekken kunt, en tusschen hetgeen in den Bijbel staat omtrent de beloften, de pligten, de belangen, de behoudenis, de zaligheid van al wat mensch heet. Houdt het dan steeds onder het oog, dat de geschiedenissen, welke in de Heilige Schrift voorkomen, daarin geschreven zijn ook ter uwer leering, vertroosting en waarschuwing, dat de bestraffingen, bedreigingen, en beloften, welke daarin staan, ook aan u gedaan worden. Onderzoek u zelve bij hetgeen gij leest, of het ook op u past, en is dat zoo, trekt het u dan aan; maar doet dit evenwel met verstand en oordeel.

Bij voorbeeld. Genesis XII: 1. staat: *ga uit uw land, en uit uwe maagschap*, enz. dat zegt de Heer tot *Abraham*, maar niet tot ons. Wij moeten ons dan dit bevel niet aantrekken, als wij ons vaderland zouden moeten verlaten; maar het voorbeeld van *Abrahams* gehoorzaamheid moeten wij ons zelve toeëigenen, om alles, wat God *ons* zegt, te doen. Voor het overige moeten wij alles, wat *in het algemeen* gezegd is, op ons zelve toepassen.

Laat mij met eene zesde les besluiten:

Gij moet lezen met een geloovig en gehoorzaam hart.

Indien uw hart tegen de bevelen, welke de Heer u doet in Zijn woord, opdruischt, indien gij vooraf reeds een voornemen hebt, om er niet naar te doen, wat zal het u dan baten,

dat gij die leest, of hoort? Dan moet dat lezen en hooren zelfs tegen u getuigen.

Indien gij een vooroordeel hebt tegen den raad welken de Hemelsche Vader in de Heilige Schrift u geeft, indien gij niet gelooft, dat die raad goed is, en dat gij u daarbij wel zult bevinden, dan zult gij den raad van des Heeren woord ook niet volgen, en dan zal dezelve immers ook vruchteloos voor u zijn? Indien gij niet gelooft, dat de bedreigingen en beloften van God eenmaal waarheid zullen worden; dan zult gij ook door de bedreigingen niet van de zonde afschrikt, en door de beloften niet verblijd of getroost worden. Denkt dan steeds aan hetgeen *Paulus* omtrent den voornamen inhoud des Bijbels aanmerkt: „*dit is een getrouw woord en alleraanneming waardig.*” Zoekt u zelven voor te stellen, hoe veel belang gij hebt bij dat woord, hoe noodig en heilzaam dat onderrigt voor u is. Leest het met blijdschap, met dankbaarheid, en neemt het ootmoedig en geloovig aan als Gods woord. (1)

§ 3.

Bijzondere lessen.

Het meest van hetgeen dusverre is aangemerkt, moet in acht genomen worden bij allerlei soort van boeken, welke gij doorgaans in handen krijgt, wanner gij wilt weten, wat

(1) 1 Tim. I: 15.

de schrijver zegt, en wanneer gij lust hebt, om er iets uit te leeren. Maar de Bijbel is, gelijk gij weet, zeer onderscheiden van alle andere boeken. De Bijbel is geschreven vele eeuwen voor onzen tijd, en onder menschen, welke geheel andere gebruiken en gewoonten hadden, dan wij. Ook is de Bijbel geschreven in de *Hebreeuwsche*, *Chaldeeuwsche* en *Grieksche talen*, waarvan de spreekwijzen aanmerkelijk verschillen van de onze, en welke door onze getrouwe overzetters letterlijk zijn vertaald; daarenboven bestaat de Bijbel uit vele boeken, weker schrijfstijl zeer onderscheiden is.

Het een en ander maakt het voor iemand die ongeleerd en ongeoeffend is, soms wat moeilijk om den Bijbel te verstaan, menig een zegt daarom al zeer ligt: de Bijbel is een duister boek; velen laten zich den moed ontnemen en leggen hetzelve ongelezen ter zijde; anderen lezen slechts voort, zich niet bekommerende of zij het begrijpen, of zich daartoe geene moeite gevende, omdat zij denken wij kunnen het toch niet verstaan.

Dan, dat is verkeerd. Niettegenstaande alle die zwarigheden, waarvan ik zoo even sprak, is de Bijbel klaar genoeg voor elk, die daaruit wil leeren. De onbegrijpelijk wijze en oneindig goedertierene God heeft zorg gedragen, dat de Bijbel zoodanig is ingerigt dat de minstkundige heeft hij slechts lust, stelt hij er slechts belang in, genoeg in de Heilige

Schrift kan vinden, hetwelk duidelijk, althans verstaanbaar is voor hem, en hetwelk hem den weg aanwijst, om getroost en zalig te leven en te sterven; en voor het overige, kan men, met eene weinige oplettendheid, oefening en vlijt, het nog al verre brengen ten opzichte van die gedeelten of gezegden der Heilige Schrift, welke in den eersten opslag duister schijnen. Hebt gij lust, mijn lezer! om dat bij ondervinding te kunnen getuigen, neem er de proef van, de volgende bijzondere lessen zullen u daarin kunnen helpen.

Eerste Les. *Begin met de gemakkelijkste Boeken.*

De schrijfstijl van de boeken des N. T. is, over het algemeen, voor ons klaarder dan die der boeken van het O. T. omdat de Hebreeuwse taal, waarin de boeken des O. T. zijn geschreven, zoo veel ouder is dan de Grieksche, welke de schrijvers der boeken van het N. Verbond gebruikten, en welke meer met onze taal overeenkomt. Ook zijn de historische boeken wel de gemakkelijkste om te lezen en te begrijpen, alzoo daar gebeurtenissen in worden verhaald, welke men ligt kan nagaan en vatten. Verder zijn de Brieven der Apostelen zoo mogelijk niet als de Schriften der Profeten, en andere Poëtische Boeken; omdat de dich-

terlijke taal iets hooger is, dan de gemeenzaam onderwyzende schrijftrant.

Gij zult derhalve best doen, te beginnen met de vier Evangelien en de Handelingen der Apostelen, en na deze te hebben doorgelezen, met de Historische Boeken van het O. Verbond.

Heb gij u in het lezen hiervan dus geoefend, dat gij, een of meerder hoofddeelen gelezen hebbende, u kunt te binnen brengen wat gij hebt gelezen, en iets daarvan aan anderen vertellen, gaat dan voort — eerst met de Brieven der Apostelen, daarna met de Psalmen, de Spreuken en den Prediker van Salomó; maar houdt de Profetische en de overige Boeken voor het laatst.

Tweede Les. *Let op den zamenhang.*

Het zal u wel eens gebeurd zijn, dat gij over eene zaak hoorende spreken, of daar over willende denken, wel de woorden hebt verstaan, welke gij hebt hooren spreken, maar niet wist, waarover het gesprek eigenlijk was, of waarop die woorden zagen, even zoo zult gij bij zulk eene of diergelijke gelegenheid wel eens hebben moeten zeggen; « ik ben den draad kwijt.» Welke mag hiervan de oorzaak zijn? Gij hebt misschien alles niet van het begin af gehoord; of gij hebt, terwijl de andersprak, tusschenbeide, aan iets anders gedacht, maar zoo doende hebt gij ook den

zamenhang gemist, en gij kunt er niets van maken, ten minste hetgeen gij hebt gehoord kunt gij niet regt begrijpen; gij zijt dan genoodzaakt weder van voren af te beginnen, tot dat gij den draad weder hebt. Nu, hetzelfde geldt omtrent hetgeen gij leest, en daarom moet gij, bij het lezen van de H. Schrift, altijd letten op het verband en den samenhang, waarin hetgeen gij leest met het voorgaande vooral, en somwijlen ook met het volgende staat. Dit is hoog noodig, om eenen schrijver wel te begrijpen; vooral komt het te pas bij het lezen van den Bijbel, daar gij denzelve toch nooit achtereen uitleest, en dan wel eens een enkel Kapittel opslaat, en u daarbij bepaalt, en zelden meer dan 3 of 4 hoofdstukken achter elkander leest. Daardoor komt u dan ligtelijk een stuk voor, hetwelk niet op zich zelve staat, noch een geheel uitmaakt, maar hetwelk bij het vorige, dat gij niet hadt voorgenomen te lezen, behoort, en nogtans zonder hetzelve niet kan begrepen worden; dan is het noodig, dat gij zulk een vorig hoofddeel inziet en alzoo op den samenhang acht geeft. Laat mij u deze les, met een enkel voorbeeld, een weinig klaarder maken.

Legt dit boekje eens voor een oogenblik uit de hand. — Slaat uwen Bijbel op en zoekt in Exodus het XVe hoofdstuk. — Leest dit kapittel eens door. — Verstaat gij nu hetgeen gij gelezen hebt? — Gij zult zeggen: niet

regt; wij hebben wel gelezen een lied, door *Moses* en de *Israëlit*en gezongen: maar wij begrijpen het niet volkomen. Waardoor komt dit? — Ik zal het u zeggen: gij weet niet, bij welke gelegenheid dit lied gezongen is; gij weet niet, waarop de gezegden in dat lied slaan. — Nu — leest dan nu het XIVe kapittel eens, let er op; daar staat geen lied, maar een verhaal van eene gebeurtenis. Kom, nu het XVe hoofdstuk nog eens ingezien: dat begint met het woord *toen*; dit wijst u op de gebeurtenis, welke hoofdstuk XIV wordt verhaald. Zoo doende weet gij nu, bij welke gelegenheid dat gezang gezongen is, en waarop het ziet; houdt dat gedurig in uwe gedachten, en leest het lied nog eens door; dan zult gij het oneindig beter verstaan dan de eerstemaal. — Nog een voorbeeld: Wanneer gij Rom. XIV leest en gij denkt over het 2^e vers, zonder op het vorige te letten; dan zoudt gij ligt besluiten, dat Paulus aan menschen; die zwak van lichaam zijn, het eten van moeskruiden, en geen andere spijzen aanraadt; doch wanneer gij het 1^e vers nog eens inziet, zult gij merken, dat de Apostel van geheel iets anders spreekt, en zegt, dat zij, die zich alleenlijk bij moeskruiden houden, zwak zijn in het geloof, en daarom niet veracht of voor het hoofd gestooten moeten worden. Dat heet letten op den samenhang. Gij ziet hoe nuttig en noodig het zij; en het

komt zelfs te pas bij enkele verzen, waarvan de zin uit het verband met het vorige of volgende klaar wordt.

Derde Les. Bindt u niet te slaafsch aan een enkel Kapittel of Vers.

De verdeeling van de Heilige boeken in kapitfels en verzen is niet door de Schrijvers zelve, maar in veel later tijd gemaakt. Deze verdeeling is wel vrij naauwkeurig, echter niet alzoo, dat met dezelve de zin overal volkomenlijk uit is, en dat de inhoud van één kapittel juist altijd tot één stuk behoort. Dit moet ik met een enkel voorbeeld bewijzen, eer ik verder ga. Mattheus XXI wordt verhaald, hoe de Heiland Zijne intrede deed in Jeruzalem, vs. 1—14. Na eenige bijzonderheden vs. 15—22, volgt een gesprek tusschen Hem en de Overpriesters, waarin de Heer Jezus hen door verscheidene gelijkenissen beschaamde. Deze gelijkenissen staan van het 28e vs. tot aan het 46e of laatste vers van het hoofddeel, maar in het XXIIe kapittel staan van vs. 1—14, nog al meer gelijkenissen, welke de Zaligmaker hun op dien zelfden tijd voorhield, en daarop volgen dan gesprekken met de Pharizeen en Sadduceen. Dus ziet gij, dat hoofdstuk XXII vs. 1—14 aan één behoort met het voorgaande Hoofdstuk. Alzoo kunt gij duidelĳk bemerken, dat het 39e of laatste vers van Mattheus XV, eigenlijk be-

hoort bij het XVI^{de} hoofddeel, hetwelk daarmede zoude moeten beginnen, en omgekeerd, dat het 1e vers van het VIIIe kapittel in het Evangelie van Joannes nog behoort bij het VIIe hoofddeel. Even klaar is het, dat in het eerste Boek der Chroniken, in het XVIII^{de} hoofdstuk, het laatste gedeelte van het 10de vers behoort bij het 11^e vers. *En alle gouden en zilveren vaten. deze heiligde David ook enz.* en in het XIX^{de} hoofddeel het tweede gedeelte van vs. 2 bij het 5^e vers: *Toen de knechten van David in het land der kinderen Ammons tot Hanun kwamen, om hem te troosten, zoo zeiden de Vorsten enz.* Dus kunt gij ook zien, dat in het LXIIIe hoofdstuk van *Jezaïa*, met het 7de vers een ander stuk begint, dan in de zes eerste verzen is afgehandeld.

Maar, behalve dit, wordt somtijds een geval verhaald, of eenige leer voorgedragen in twee, of in drie, of in meer hoofdstukken. Deze moet gij dan immers bij elkander lezen, of gij zoudt slechts een los stuk hebben, zonder hoofd en zonder besluit, en nooit een regte bevatting verkrijgen van hetgeen gij gelezen hadt? Daarom zult gij best doen, dat gij hierbij uw oordeel gebruikt, en wanneer gij een kapittel midden uit een boek begint, eerst oplet, of er ook nog iets van het vorige bij behoort; en wanneer gij het kapittel ten einde zijt, dat gij dan bedenkt, of de zin geheel is, om,

in gevalle dit zoo niet mogt zijn, nog een weinig voort te lezen.

Vierde Les. *Vergelijkt zulke boeken, welke over deszelfde de zaak handelen, met elkander.*

Wanneer gij de Evangelien wilt lezen, dan moet gij weten, dat de vier Evangelisten eene en dezelfde geschiedenis verhalen, namelijk die van den Heer Jezus.

Gij kunt dan wel in het eerst elk der Evangelisten afzonderlijk doorlezen; maar zijt gij eenigzints gevorderd, dan is het zeer nuttig de Evangelisten zoo veel in uw vermogen is, met elkander te vergelijken. Hier is wel eenige moeite aan vast, maar de loon verzoet den arbeid; en wie zou niet gaarne eenige moeite willen doen, om, zoo veel mogelijk, en hoelanger hoe meer, van den dierbaren Zaligmaker te weten?

Er zijn namelijk bijzonderheden in de levensgeschiedenis des Heilands, welke slechts een der vier Evangelisten heeft aangeteekend; anderen worden door twee, andere nog door drie, nog andere eindelijk door alle vier vermeld; en wanneer zulks plaats heeft, dat meer dan een Evangelist hetzelfde verhaalt, dan heeft de een somtijds daar nog iets bij, hetwelk bij den anderen niet voorkomt; of hij gebruikt andere woorden. Zoo slaat *Johannes* in zijn Evangelie vele bijzonderheden over, welke de andere Evangelisten hebben,

en misschien wel daarom, omdat hij, de laatste van alle schrijvende, wilde aanvullen hetgeen de andere niet hebben, en wel voornamelijk datgeen, waaruit bleek, dat Jezus waarlijk de eigen Zoon van God is.

Dus leest gij Matth. IX : 1. dat Jezus in zijne stad kwam, en Marcus, welke hetzelfde verhaalt, leert u, dat deze stad *Kapernaum* heette. Hoofdstuk II : 1. In dat negende Hoofdstuk en 1ste vers zegt Mattheus, dat eenige lieden eenen geraakten bij Jezus bragten, en Marcus beduidt ons, vers 2-4, op welke wijze dit geschied zij.

Hetzelfde moet ik aanmerken omtrent de vier eerste Boeken van *Moses*, inzonderheid het tweede, derde en vierde, welke om gemelde redenen moeten vergeleken worden met het vijfde Boek, als waarin vele dingen van de vorige Boeken worden herhaald. En het geldt ook omtrent de Boeken van *Samuël* en van de *Koningen*, welke gij moet vergelijken met de Boeken der *Chroniken*, omdat in deze vele zaken voorkomen, welke in de Boeken van *Samuël* en der *Koningen* staan.

Van deze vergelijking kunt gij dubbel voordeel trekken. *Vooreerst* zult gij dan zoo veel meer weten van de zaak, welke gij leest, alzo het verhaal vollediger wordt door het geen de eene Schrijver meer bijbrengt dan de ander. *Ten tweede*, gij zult het beter begrijpen, omdat de aanvullingen den samenhang duidelijker maken, en de eene

Schrijver het stuk klaarder voorsteldt dan de ander; zoodat gij, door dit middel, hetgeen u in het eerst min of meer duister was, na de vergelijking zult verstaan.

Vijfde les. *Geef acht op het Oogmerk
van den Schrijver.*

Deze les komt inzonderheid te pas bij het lezen van de Brieven der Apostelen. Deze zijn eenigzints moeilijker te verstaan, dan de Historie Boeken. Evenwel is er veel in, dat gemakkelijk is, als, bij voorbeeld, de bestraffingen, welke de Apostelen doen over zonden en verkeerdheden in de Gemeenten, aan welke zij schreven, plaats hebbende; de fraaije lessen, welke zij geven aan de Christenen om zich als echte leerlingen en ware vrienden van den Heer Jezus in de wereld te gedragen, en hetgeen zij over den Heer Jezus zelve schrijven: dat alles, zeg ik, is, oppervlakkig beschouwd, gemakkelijk om te vatten. Gij moet derhalve op dat alles letten, en bij het lezen der Brieven wel onderscheid maken, of er ook eenig leerstuk van het geloof, of eenige bestraffing, of eenige vermaning staat.

Doch, wanneer men slechts oppervlakkig leest, gebeurt het niet zelden, dat men de woorden niet verstaat, of die verkeerdelijk opvat in eenen anderen zin, dan de meening des Apostels is. Daarom is het wel

van veel belang te weten, wat de Apostel aan zulk eene gemeente, waaraan hij schreef wilde onder het oog brengen, dat is, met andere woorden, welk zijn oogmerk was.

Maar *hoe* zult gij dit weten?

Gij dient dan zoodanig eene gemeente eenigzins te kennen. Gij dient dan eenig begrip te hebben van de gesteldheid dier gemeente; daardoor ontdekt zich dan het een en ander, hetwelk den Apostel aanleiding gaf tot zijn schrijven, en dan wordt zijn oogmerk openbaar.

Dit nu kunt gij somwijlen uit den Brief zelve opmaken, en niet zelden kunt gij het vinden in de Handelingen der Apostelen, waarin men het een en ander aantreft, hoe die Gemeenten zijn gesticht, en in welke gesteldheid zij waren.

Dus verklaart de Apostel *Judas* duidelijk in het derde vers van zijnen Brief, dat zijn oogmerk is, de geloovigen op te wekken om de zuivere leer van het Evangelie voor te staan en aan te kleven. Zoo kunt gij vele bijzonderheden vinden omtrent de Gemeenten van Korinthe Hand. XVIII: 9-11; omtrent die van Galatiën Hand. XVI: 6 en XVIII: 5; nopens die van Ephese Hand. XVIII: 19 en XIX: 20; nopens die van Thessalonica Hand. XVII.

Maar deze les komt ook te pas bij andere leerboeken der H. S., welke in den bundel van het *Oude Testament* voorkomen, en

Poëtische en Profetische Boeken genoemd worden, te weten: *Job*, de *Psalmen*, de *Spreuken*, de *Prediker*, het *Hooglied*, alsmede de vier zoogenoemde *grooten*, en de *twalf kleine Profeten*.

Neemt eens: wanneer gij in het Boek der *Psalmen* leest, dan moet gij acht geven op de omstandigheid, waarin de Dichter van het Lied, dat gij voor u hebt, verkeerde, of het geval, waarover hij zijn Lied maakte; en leest gij in de Boeken der *Profeten*, dan behoort gij te letten op de gesteldheid van het volk, hetwelk zij aanspraken, en op de zonden, rampen of oordeelen, waarover zij dat volk onderhouden.

Zesde les. *Merkt op den Stijl.*

De *Stijl*, of *Schrijfstrant* is de wijze, waarop iemand zich uitdrukt. De een spreekt of schrijft eenvoudig, en gemeenzaam gelijk *Historieschrijvers*, welke de dingen verhalen zoo als zij gebeurd zijn. Een ander spreekt of schrijft meer sierlijk en verheven; deze *stijl* is eigen aan de *Dichters*; deze schrijven doorgaans anders dan men gewoonlijk doet, zij gebruiken vele oneigelijke *Spreekwijzen*, waarvan men de meening niet naar de letter, maar in eenen anderen zin moet opvatten; bij voorbeeld in *Psalm CX: 1* staat: *Zit aan mijne rechterhand*; dat wordt aldaar gezegd van God, welke deze woorden sprak

tot den *Messias*; en gij weet, dat dit on-
eigenlijk moet verstaan worden, alzoo God
een Geest is, en geene regterhand heeft.
Alzoo staat er ook Psalm XXXIII : 18.
*ziet, het oog des Heeren is over degenen,
die Hem vreezen*; gij begrijpt immers dat
dit van Gods trouwe voorzorg moet verstaan
worden? Het is dan zeer noodig daarop
te letten, of de woorden in de gewone be-
teekenis voorkomen, dan of zij op iets anders
zien, en iets anders beteekenen.

Ook zijn de Dichters en inzonderheid de
Oostersche, gelijk *David* en de *Profeten*
waren, veel gewoon ééne en dezelfde zaak
op twee verschillende wijzen voor te stellen,
waarvan ik u een aantal voorbeelden zou
kunnen bijbrengen; doch twee paar zullen
genoeg zijn, om u opmerkzaam te maken,
en op den weg te helpen.

Job XI : 7.

a. *Zult gij de onderzoeking Gods
vinden?*

b. *Zult gij tot de volmaaktheid toe
den Almagtigen vinden?*

Psalm XXII : 6.

a. *Tot U hebben zij geroepen en zijn
uitgered.*

b. *Op U hebben zij vertrouwd, en
zijn niet beschaamd geworden.*

Spreuken XIX : 9.

a. *Een valsche getuige zal niet on-
schuldig zijn.*

b. En die leugen blaast zal vergaan.
Jesaja XXVI : 14.

a. Dood zijnde zullen zij niet weder leven.

b. Overleden zijnde zullen zij niet weder opstaan.

Indien gij slechts over deze vier voorbeelden een weinig denkt, dan kunt gij zonder vele moeite zien, dat in die verzen, in die twee helften, (hier met *a* en *b* geteekend, en in uwen Bijbel door twee stippen (:)) van een gescheiden,) eene en dezelfde zaak, schoon met andere woorden, wordt gezegd: en wanneer gij u een weinig oefent, om op dit stuk te letten, zult gij niet zelden ontwaar worden, dat gij het eene lid wel eens uit het andere moet aanvullen, dat wel eens, hetgeen in de eene helft wat duister is, klaarder wordt door de wijze van uitdrukking in de andere helft. Ja, dat somtijds in de twee leden van zulk een vers juist niet hetzelfde, maar het tegenovergestelde wordt gezegd, terwijl ook dan het eene tot verklaring van het andere dient, en het zal u bij de uitkomst blijken, dat het de grootste nuttigheid geeft, aldus op den stijl der dichters in het algemeen, inzonderheid op dit laatste, acht te geven.

7. Eindelijk nog iets omtrent het lezen der Profeten in het bijzonder.

Verscheidene voorzeggingen, welke bij de Profeten voorkomen, raken het Joodsche volk; en dewijl Jezus de voornaamste persoon is, welke in den Bijbel ons wordt bekend gemaakt, zoo zien ook de meeste voorzeggingen in de *Psalmen* en *Profeten* op Hem.

Een groot deel van die voorzeggingen, zoo omtrent de Joden, als omtrent den Heer Jezus, zijn alreeds vervuld. Wat de Joden aangaat, kunnen wij de vervulling, dat is de gebeurtenis welke voorzegd was, lezen in het laatste gedeelte van het 2de boek der *Koningen*, en der *Chronijken*, alsmede in het Boek van *Ezra* en *Nehemia*: en hetgeen omtrent den Heer Jezus door *David* en de *Profeten* is voorzegd, kunnen wij verhaald vinden in de boeken der *Evangelisten*.

Wanneer gij nu in de *Psalmen* of in de Boeken der *Profeten* leest, en gij ontmoet daar voorzeggingen aangaande het Joodsche volk of den Messias; dan zal het u geen klein genoegen veroorzaken, wanneer gij in de genoemde historische Boeken de vervulling van die voorzeggingen moogt kunnen vinden. Het nalezen daarvan, en de vergelijking van het een met het ander, zal u kunnen versterken in uw geloof aan hetgeen den Bijbel

u leert; want gij zult dan zien, dat alles juist zoo is uitgekomen, als het te voren voorzeggd en gesehreven was. Ja, door deze vergelijking, zult gij die voorzeggingen, welke anders eenigzins duister zijn, beter verstaan en tevens de vervulling, of de gebeurtenissen, waarop zij zien, beter begrijpen.

Wanneer gij, bij voorbeeld Jesaia LIII leest, zal u daarin veel voorkomen, hetwelk gij niet regt begrijpt; maar bedenkt gij, dat aldaar de vernedering en het lijden van den Heiland wordt voorzeggd, en leest gij dan de verhalen der Evangelisten omtrent de verachting, welke de Joden Hem aandeden, de geesselslagen, de smarten en de smaad der kruisiging, welke hij heeft moeten ondergaan, de klagt, welke Hij uitboezemde, dat Hij van God verlaten was enz., hoe duidelijk en nadrukkelijk zal u die voorzeggung van Jesaia als dan zijn.

T W E E D E A F D E E L I N G.

Over het gebruik der Hulpmiddelen.

§. 1.

Noodzakelijkheid van Hulpmiddelen.

Wanneer gij de lessen, welke ik u heb gegeven, getrouwelijk volgt, zal het u voorzeker, bij het lezen van den Bijbel, geheel anders wezen, dan voorheen. Gij zult

weten, gij zult begrijpen, wat gij leest; gij zult althans niet meer kunnen zeggen, dat de Bijbel u als een verzegeld boek is. Maar er zijn eenige lessen in, waarmede de een en ander niet gemakkelijk zal kunnen te regt komen, als onder andere omtrent het vergelijken van de vier *Euangelisten* met elkander, en van de voorzeggingen met de vervullingen.

Er schiet ook nog iets overig, waaromtrent ik u geen lessen kon voorschrijven, de bijzondere *zeden* en *gewoonten* van de Oostersche volken namelijk, waarop in de *H. Schrift* zoo dikwijls wordt geïnspeeld. (bij voorbeeld Gen. XXIV: 2, 3. Ps. CXVIII: 176.) alsmede de bijzondere gesteldheid des lands, en wat dies meer is, gelijk bijvoorbeeld Ps. XLIII: 7, waardoor vele gezegden min of meer onverstaaubar zijn voor degenen, welke deze gebruiken en gewoonten niet kennen. Ja wat de lessen zelve aangaat, is de vraag, of ieder die wel zal begrijpen, en, zoo gij dezelve begrijpt, of gij wel steeds genoeg lust, moed, geduld en oplettendheid zult hebben, om dezelve behoorlijk na te komen? Ja, hoe komt gij aan de hebbelijkheid, om die lessen alzo in het werk te stellen, dat gij den Bijbel leert lezen, zoo als gij dien tot uwe zaligheid lezen moet?

Bijaldien voor deze en dergelijke bezwaren geen raad ware, hoe zeer zouden als

den, als des Nieuwe Verbonds, afzonderlijk. Zelfs is boven elk Hoofdstuk de korte inhoud van hetzelfde met kleine letters gedrukt.

2. *De Randteekeningen.* Anderen noemen dit meer naauwkeurig *Kantteekeningen*. Deze zijn zoo veel als korte aanteekeningen of aanmerkingen.

Die zijn mede gemaakt bij gelegenheid der overzetting van den Bijbel, en op den rand, ter zijde en van onderen, met zeer kleine letters gedrukt. Die randteekeningen nu zijn van tweederlei soort, gelijk gij uit de aanwijzingen kunt zien. De eene soort van randteekeningen wordt in sommige uitgaven des Bijbels aangewezen door kleine schrijf- of drukletters, de andere door kleine cijferletters. In die randteekeningen, welke door schrijf of drukletters worden aangewezen, staan gelykluidende Teksten, maar in de randteekeningen, welke door cijferletters aangewezen worden, staat iets, dat min of meer tot verklaring dient.

3. *De dienst der Leeraars.* De Predikanten moeten en kunnen vele diensten doen aan de Gemeente, waarover zij gesteld zijn.

Hun pligt is te *prediken*. Wanneer zij prediken, dan behandelen zij een gedeelte van de *Heilige Schrift*, hetwelk zij uitleggen en toepassen. Vooral is hun pligt, de menschen te *onderwijzen* in de leer des geloofs op hunne Katechizatiën; daarenbo-

ven kunnen zij, naar de gaven aan hen geschonken, zoo veel hun openbaar werk, en andere hoofdpligten van hun ambt zulks toelaten, aan degenen, die bij hen komen, nog vele bijzondere onderrigtingen geven.

4. *Boeken, welke tot verklaring van den Bijbel zijn geschreven.* Wat zal ik daarvan zeggen? die zijn zeer vele, maar helaas! weinige, welke geschikt zijn voor ongecoefende menschen; en deze weinige zijn nog al kostbaar. Er zijn werken, welke over den geheelen Bijbel gaan; andere, waarin slechts een enkel Boek een grooter of kleiner gedeelte wordt verklaard. Over den geheelen Bijbel weet ik u niet beter aan de hand te geven dan de Engelsche Godgeleerden, den Huisuitlegger van *Doddridge*, den Bijbel van *van Hamelsveld*, en die van *Nuijs van Klinkenberg* voor degenen, die een weinig meer gevorderd zijn.

5. *Het Gebed.* Dit noemde ik in de laatste plaats — niet, omdat hetzelfde het geringste; maar juist omdat het wel het voornaamste Hulpmiddel is, zonder hetwelk alle overige vruchteloos zijn — een hulpmiddel, hetwelk wij altijd bij de hand hebben, waarvan wij ten allen tijde kunnen gebruik maken, en waardoor de geringste, de armste, de onkundigste mensch zelfs zich kan vervoegen bij den oppersten Leeraar, om licht en onderwijs van Hem te verkrijgen. *De Heer is goed en regt, daarom zal Hij*

de Zondaars onderwijzen in den weg.
De verborgenheid des Heeren is voor
degenen, die Hem vreezen (1).

§. 3.

Nuttigheid van deze Hulpmiddelen.

De korte inhoud van de Boeken der *Heilige Schrift* dient om te weten, waarover die Boeken handelen; en men kan er gemakkelijk, het oogmerk van den Schrijver van zulk een Boek en veelal den samenhang van zijn schrijven, waarop zoo noodzakelijk dient gelet te worden, uit opmaken. Zoo is ook de *korte inhoud*, welke boven ieder Hoofdstuk staat geschikt, om, als met een opslag van het oog te zien, wat er in zulk een Kapittel voorkomt.

Wat de *Randteekeningen* betreft — die met schrijf- of drukletters, wijzen op andere Boeken, Kapittels of Verzen, waar hetzelfde woord, of dezelfde zaak gelezen wordt, en zij helpen dus om Schrift met Schrift te vergelijken, gelijk men zegt, en hetwelk bijzonder nuttig is, alzo het eene tot verklaring van het andere kan dienen. Door middel van deze *Randteekeningen* kunt gij gemakkelijk de Evangelisten met elkander, en de Boeken van *Samuel* en de *Koningen*, met die der *Chronyken*, de vier eerste Boeken van *Moses* met het vijfde vergelijken:

(18) Ps. XXV: 8, 14b.

alsmede de Voorzeggingen met de Vervulling. Gij behoeft dan daarnaar niet lang te zoeken; want het wordt u door die *Randteekeningen* aangewezen.

De andere *Randteekeningen*, die met een cijferletter namelijk, geven somtijds de letterlijke beteekenis van een woord in de grondtaal, of eene andere overzetting, dan in de Tekst staat — somtijds wijzen zij op eenig oud gebruik, waarvan eene spreekwijs ontleend is — somtijds brengen zij iets anders bij tot opheldering. Hoeveel licht dezelve kunnen geven, zult gij best ondervinden, wanneer gij er verstandig gebruik van maakt.

Welk een nut gij trekken kunt van uwe *Leeraars* en van *goede Boeken*, welke over den Bijbel geschreven zijn, behoeft ik u niet te zeggen. Al het onderwijs toch, hetwelk de Leeraars geven zoo in hunne Predikatiën, als in de Katechisatiën, en bij andere gelegenheden, gaat over den Bijbel, en is daar op gegrond, en zij, zoo wel als de Mannen welke Boeken over de *Heilige Schrift* geschreven hebben, zijn van jongs af daartoe opgeleid, hebben de grondtalen geleerd, de zeden en gebruiken van den ouden tijd onderzocht, en zijn dus, de een minder, de andere meerder, ervaren in de kennis van die dingen, welke men weten moet, om de *Heilige Schrift* te verstaan, en welke gij, door uwen stand in de wereld, en door uwe beroepsbezigheden verhinderd, niet weten kunt.

Maar, gelijk ik zeide, het *Gebed* is het voornaamste van alle Hulpmiddelen, want daardoor kunnen wij alles verkrijgen, wat ons ontbreekt, en wat ons noodig en nuttig is.

§. 4.

Gebruik van deze Hulpmiddelen.

Wat baten middelen, indien men daar geen gebruik van maakt? En hoe zult gij de middelen, welke u aan de hand gegeven zijn, met vrucht gebruiken, indien gij niet weet, *hoe* zulks aan te vangen? Welaan! omtrent het een en ander wil ik u nog eenige aanwijzing doen.

1. Gij moet den *korten inhoud* van het *Nieuwe Testament*, en den *korten inhoud* van alle de Boeken der *Heilige Schrift* doorlezen met aandacht, en dat moet gij meer dan eens herhalen, opdat de voorname inhoud, en het beloop van die *Schriften* u eigen zij.

2. Wanneer gij het een of ander Boek wilt lezen, of een of ander Kapittel, dan moet gij telkens vooraf dien *korten inhoud* van zulk een Boek of Kapittel inzien, ten einde te weten, wat gij lezen zult, en bij het lezen van het Kapittel zelf moet gij trachten u dien *korten inhoud* voor te stellen, en dan opletten, of gij de zaken vindt, welke in den *korten inhoud* zijn opgegeven.

5. Van het lezen dier korte inhouden

moet gij ook nog dit gebruik maken, dat gij opmerkt, waar een stuk begint, en waar hetzelfde eindigt; opdat gij moogt zien, hoe ver gij dient voort te lezen, en waar gij dient te eindigen, om een geheel te hebben, ten einde niet het eene met het andere te verwarren, maar den samenhang te vatten.

4. Wanneer gij aan het lezen zijt, dan zult gij hier en daar, achter een woord, eene kleine cijferletter, of eene kleine schriftletter ontmoeten; dan moet gij ophouden, en diezelfde kleine letter zoeken aan den rand van het blad, op zijde of daaronder. — Is het eene cijferletter, dan moet gij lezen hetgeen daar bij staat, en bepeinzen, of het woord in den Tekst, waar de Letter bijstaat, u daardoor klaarder wordt — is het eene schriftletter, dan moet gij het Boek, kapittel en vers, hetwelk daarbij aangewezen wordt, nazien, en ook daarover denken, om is het mogelijk, eenig licht te verkrijgen.

5. Hebt gij die *Randteekeningen*, en gelijklopende plaatsen gelezen en overdacht, dan moet gij eer gij dan verder voortgaat, eerst het geheele vers, hetwelk gij onderhanden hadt, en waarbij die *Randteekeningen* waren aangestipt, overlezen, om te beproeven, of gij het begrijpt, en om den samenhang, den draad van het verhaal, of het onderwijs niet te verliezen.

6. Bezit gij een of meer boeken, welke

tot verklaring van den Bijbel zijn geschreven: — gij kunt, indien gij daartoe lust en tijd hebt, die wel achter een doorlezen: maar dat is volstrekt niet noodig, en het zou u dikwijls bezwaarlijk vallen. Het zij dan, dat gij die geheel doorleest, het zij dat gij zulks niet doet, houdt dezelve bij de hand; en wanneer gij, in den Bijbel lezende, iets aantreft, dat gij in het geheel niet of niet regt begrijpt, of waaraan gij twijfelt, slaat dan uwe *Bijbelverklaring* op, en ziet dezelve na over die plaats, welke u duister is. — en hebt gij daartoe op dat tijdstip geene gelegenheid, onthoudt het dan, of teekent het aan, opdat gij het moogt kunnen doen zoo ras de tijd u zulks zal toelaten.

7. Gaat gezet te kerk, luistert met aandacht naar de predikatie, opdat gij den tekst, welchen de leeraar verklaart, moogt begrijpen. Zoek tevens op te letten, hoe hij het oogmerk van den Schrijver, en den samenhang van den tekst aanwijst, en op welke manier hij het geen duister is opheldert; poogt dan in uwe eigene oefening dit na te volgen, en op dezelfde wijze, zoo veel gij kunt, te werk te gaan, opdat gij er meerdere hebbelijkheid van moogt verkrijgen.

Hetzelfde gebruik kunt gij maken van de Katechisatiën. Hoe meer vorderingen gij door middel van dezelve maakt in de ken-

nis van de leer des geloofs, zoo veel te klaarder zullen u ook zulke Teksten worden, waarin die waarheden voorkomen: inzonderheid zal het u veel helpen om de brieven der Apostelen te verstaan. Wanneer gij vooral acht geeft, op de bewijsplaatsen, welke tot bevestiging der leer worden bijgebracht, en dan, te huis gekomen, die bewijsplaatsen in uwen Bijbel naleest, en in derzelve samenhang overdenkt, zal welligt menig een Tekst, waarmede gij tot dus verre niet kondet te regt komen, u duidelijk zijn. Het zal u verder niet ontbreken aan gelegenheid om uwe Leeraars te vragen naar onderrigt in alle zulke dingen, welke voor u te hoog zijn. Zij komen u wel eens bezoeken; gij kunt u ook aan hun huis vervoegen. Schrijft, indien uw geheugen niet sterk genoeg is, uwe bedenkingen en zwarigheden op een blad papier. Wanneer gij een bezoek ontvangt van uwen Leeraar, vraagt hem daar over, of gaat, wanneer hij niet bij u komt, aan zijn huis. Gij moogt dat vrijmoedig doen. Gij zult welkom zijn, mits op eenen gelegenen tijd komende. Brave Leeraars, ofschoon hun weinig tijds overschiet, verblijden zich, wanneer de lieden tot zulke einden bij hen komen, en deelen hun gaarne zoo veel onderrigt mede, als in hun vermogen is.

8. Bidt vooral veel. Jezus opende het verstand van de Apostelen, en toen ver-

stonden zij de schriften. Hij kan ook, wanneer gij niet begrijpt hetgeen gij leest, uw verstand openen. Den *Heiligen Geest*, welke in alle waarheid leidt, heeft Hij verworven en beloofd. Bidt dan toch veel, en bidt niet slechts, dat uw verstand verlicht, maar ook, dat uw hart in de waarheid geheiligd worde. Laat het u niet slechts te doen zijn, om eene uitgebreide kennis van den zin der *Heilige Schriften*, maar vooral, om eene kennis, welke met levendig gevoel en volle overtuiging gepaard gaat, eene kennis welke het hart beweegt, om naar den regel van Gods Woord te wandelen.

§. 5.

Nog eenige aanmerkingen over deze Hulpmiddelen, en derzelve gebruik.

1. In veronderstelling, dat gij alle deze hulpmiddelen, waarvan reeds gemeld is, bij de hand hebt, moet ik u eene waarschuwing doen; zij is deze, dat gij dezelve met oordeel moet gebruiken, inzonderheid de randteekeningen, en de boeken der uitleggers.

Ik heb u gezegd, dat de Schriften van het *Oude Verbond* in het Hebreeuwsch, en die van het *Nieuwe Verbond* in het Grieksch, geschreven zijn, en dat deze talen nog al verschillen. — ook heb ik u

beduid, dat de schrijfrant en de wijze van uitdrukking der schrijvers zeer onderscheiden zijn. Daarom moet gij voorzigtigheid gebruiken, wanneer gij Schrift met Schrift wilt vergelijken. waartoe de randteekeningen helpen. Gij zoudt bij een Vers uit eenen van de Brieven der Apostelen somtijds iets aangehaald vinden uit de Psalmen of de Profeten; dat naziende: zoudt gij daar welligt hetzelfde woord aantreffen, terwijl het intusschen aldaar in eene andere beteekenis of in een ander verband zou kunnen voorkomen, en dan zoudt gij uwen tekst verkeerdelijk begrijpen, indien gij denzelven uit die aangehaalde plaats wilt verklaren. Het veiligst is, dat gij voor het Nieuwe Testament gelijklopende teksten uit het Nieuwe, voor het Oude uit het Oude, voor de Historische boeken uit de Historische, voor de Brieven uit de Brieven zoekt en gebruikt. Dan nog moet gij overwegen, of het aangehaalde vers bij uwen tekst te pas komt, en den Zusammenhang van dat gelijklopend vers met dien van uwen tekst vergelijken. Voor het overige komt oplettendheid, en een zuiver oordeel hierbij steeds te pas, en niet minder bij het lezen van de schriftverklaarders; deze toch zijn feilbare menschen; ieder legt de schrift uit naar zijne eigene opvatting, en de een spreekt somtijds den anderen tegen. Indien gij alles,

wat zij schrijven, blindelings wilt overnemen dan loopt gij gevaar van te dwalen, of in verwarring te geraken. Neen, leest wat zij schrijven, denkt 'er over, gebruikt uw eigen oordeel, beproeft alle dingen en behoudt het goede.

2. Ik ga voort in de veronderstelling, dat gij alle deze hulpmiddelen, waarvan ik sprak, bij de hand hebt, inzonderheid, dat gij eenen grooten Bijbel met volkomene annotatien, of randteekeningen, (waarin dan ook korte inhouden staan) benevens eenige boeken van Schriftuitleggers bezit; maar nu veronderstel ik daarbij, dat gij er geene genoegzame hulp in vindt, dat u bij het lezen van den Bijbel veel voorkomt, waarvan gij niets weet te maken, en waar de Schrijvers u ook verlegen laten.

En wat zal ik hieromtrent zeggen? Dit moet ik u vooraf verzekeren: laat er veel zijn, hetwelk gij niet begrijpt, en hetwelk u duister blijft; dit neemt niet weg, dat het grootste gedeelte van den Bijbel voor u duidelijk genoeg zal zijn, en dat gij overvloedige onderwijzingen zult vinden, welke u tot waarschuwing, tot bestuur van uw levensgedrag en tot uwe vertroosting kunnen dienen. Geeft derhalve den moed niet op, leest voort; oefent u, en gij zult ondervinden, dat ik niet te veel gezegd heb.

Intusschen blijft de vraag: hoe te handelen omtrent zulke verzen, gezegden, of

kapittels, waarmede gij niet teregt kunt komen? — Indien ik mag vertrouwen, dat gij daaromtrent niet onverschillig zult zijn, noch daarover los henen wilt stappen: (en, mag ik dat niet vertrouwen? hebt gij waarlijk lust tot onderzoek, dan kunt gij niet rusten, wanneer gij iets niets begrijpt) indien ik dit dan mag vertrouwen, wil ik u wel den volgenden raad geven. — Houdt u niet lang op bij zulke stukken, slaat dezelve over, en leest verder voort; anders zoudt gij uwen tijd nutteloos verspillen, en uwe herssens te vergeefs vermoeijen; misschien wordt hetgeen duister is u klaar uit het volgende; en zoo dat al niet gebeurt, zult gij het welligt eenige dagen daarna begripen, wanneer gij het eens herleest, en in zulke gevallen komt het onderrigt van vrienden, welke meer weten dan gij, vooral van uwe leeraars te pas; tot deze moet gij derhalven alsdan de toevlugt nemen.

3. Maar nu moet ik de veronderstelling eens geheel omkeeren. Ik stel dan, dat gij niets anders hebt dan een klein *zakbybeltje*, of, indien gij eenen grooten Bijbel hebt, waarin de *randteekeningen* staan, dat u andere Boeken ontbreken, zult gij dan verlegen zijn? ô Neen! dat kan niet. De Heer is aan geene middelen gebonden, Hij geeft u een redelijk verstand; dit moet, dit kunt gij gebruiken, het is uw talent; en wanneer gij dat gebruikt en vlijtig de

Schriften onderzoekt, zoo goed gij kunt, (meer wordt niet van u gevorderd) dan legt gij uw talent op woeker aan; en, volgens de belofte van den Heiland, zal dat niet te vergeefs zijn.

Daarenboven hebt gij toch uwe Leeraars, welke u kunnen onderrigten; en, zoo deze daartoe onbekwaam of ongenegen mogten zijn, of geene gelegenheid hebben, de toegang tot den troon der genade staat altijd voor u open. — Ja, wat zal ik verder zeggen? Troost u, onder het gemis van boeken, daarmede, dat de verstandigste mensch, welke eene geheele kamer vol heeft met boeken over den Bijbel, hierin met u gelijk staat, dat Hij het onderwijs van den Heiligen Geest zoo wel noodig heeft, als gij, en dat gij ook dien Geest kunt verkrijgen.

Wij allen zijn diep afhankelijke schepsels, onze vermogens zijn door onzen afval van God niet weinig verstompt; omtrent natuurlijke dingen zelfs zijn wij veelal onvatbaar, hoeveel meer omtrent geestelijke dingen! Het Evangelie is eene verborgenheid der zaligheid, en Gods gebod is zeer wijd. De geleerdste menschen, welke van jongs af tot het onderzoeken en verklaren der *Heilige Schriften* zijn opgeleid, hebben steeds noodig, de verlichtende genade van den Heiligen Geest biddende in te roepen; hoeveel meer gij, die ongeoesend en onbe-

dreven zijt! Gij zult, wanneer gij u tot het onderzoek der gewijde boeken zet, en den daarbij voorgestelden raad poogt in acht te nemen, u welligt nog telkens verlegen vinden. Dan eens zullen u de handen verkeerd staan, zoodat het eveneens is, als of gij den raad niet begrijpt, en niet te regt kunt komen met de hulpmiddelen, welke u worden aangewezen. Dan weder zult gij, hoe vele moeite gij ook aanwendt, echter niet kunnen komen tot begrip van hetgeen gij leest. Op een anderen tijd zullen u duisterheden en zwarigheden voorkomen, welke u zullen hinderen voort te gaan, en u den moed benemen. Daarna zult gij misschien meer dan eens ontdekken, dat gij u hadt verbeeld een tekst te verstaan, terwijl gij intusschen van achteren moet bekennen, dat gij er niets van hadt begrepen, of denzelven gansch verkeerdelijk opgevat.

Maar, welk een troost! Gij hebt een' leermeester, die alle andere leeraars overtreft, een' leermeester, die alles weet, door wiens bijzonder bestuur de boeken des Bijbels beschreven zijn, die uwe krachten kent, en weet hoe hij uw verstand moet openen, opdat gij de Schriften verstaat, tot wien gij ieder oogenblik kunt gaan, die altijd leeft, om u te helpen. Die leermeester is Jezus, de opperste wijsheid, de leeraar der gerechtigheid. Hij, welke ook tot u spreekt in zijn woord, wil immers, dat gij

zult weten wat Hij u zegt? En zou Hij dan ongenegen zijn om u te helpen, wanneer gij het niet kunt begrijpen? De kamerling van de Koningin *Candace* reed op zijn wagen, en las in den Bijbel, maar hij verstond het niet, hij had ook geene andere boeken bij zich. Maar Jezus deed *Philippus* bij hem komen, die hem onderrigte: en de Heiland heeft geen *Philippussen* noodig. Welaan! Bidt, en gij zult ontvangen; zoekt, en gij zult vinden; klopt, en u zal opengedaan worden; want een iegelijk, die bidt, die ontvangt, en die zoekt, die vindt, en die klopt, dien wordt opengedaan.

En gewisselijk, wanneer Jezus beide uw verstand en uw hart opent, en uwe ziel heiligt door zijnen Geest, dan zult gij de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrij maken. De Bijbel zal u klaar zijn, en krachtig tevens: en het zal uw lust en leven zijn, de Schriften te onderzoeken.

DERDE AFDEELING.

Toegift.

Behelzende eenige bijzonderheden, bij het vorige behoorende, doch geschikt voor zulken, welke het onderwijs, dat in de eerste en tweede Afdeeling gegeven is, begrijpen.

Een opmerkzaam lezer zal onder het overwegen der bovenstaande voorschriften wel

bij zichzelf hebben gedacht: « Indien wij op zulk eene wijze den Bijbel moeten lezen, dat wij er zoo veel over moeten denken, en zoo veel over moeten nazien, hoe vele jaren zullen er dan wel noodig zijn, eer wij tot aan het einde komen, en wat stichting kunnen wij van zulk een lezen hebben? » Deze aanmerking is zeer billijk, en dezelve geeft mij aanleiding om te spreken van het onderscheid, hetwelk men kan maken tusschen het onderzoek der Schriften tot oefening, en het onderzoek derzelve tot stichting. Daarover zal ik dan nog eenige bladzijden vol schrijven, en, eer ik de pen nederleg, u eenige raad geven om tot het een en ander tijd te vinden.

§ 1.

Het lezen der Heilige Schrift beschouwd als eene Oefening, of als Stichting.

1. In zeker opzigt is eigenlijk alles, wat ons doet vorderen in kennis, in geloof en in godzaligheid, stichting. Maar in een' meer bepaalden zin noemde ik zoo even stichting, datgeen, hetwelk het lezen van een godsdienstig geschrift, of het voeren van een godsdienstig gesprek, of het zien van een goed voorbeeld, of van eenige godsdienstige verrigting bij ons kan uitwerken, die aandoeningen, die gevoelens van verwondering, blijdschap, troost, Godver-

heerlijking, van ernstigen lust om beter, heiliger, volmaakter te worden, welke daardoor bij ons worden opgewekt. Wanneer ik dan spreek van het lezen der Heilige Schrift tot onze stichting, in onderscheiding het van lezen derzelve tot oefening, dan bedoel ik zulk een lezen, hetwelk een stuk is van de Huisgodsdienst, en waar over straks nader.

Nu is het klaar, (de ondervinding zal u dat misschien wel eens geleerd hebben) dat gij van het lezen der Heilige Schrift voor u zelve, vooral met uw huisgezin, weinig of geene stichting zult hebben, wanneer gij telkens moet ophouden, om na te zien, gelijklopende teksten te zoeken en die te vergelijken: hetwelk wel het verstand opschert, en de kennis bevordert, maar het hart meestal koud laat, en het gevoel verstompt. Maar even zeker is het, dat gij niet gesticht kunt worden door iets, hetwelk gij niet begrijpt, en dat gij derhalve met uw huisgezin of in uw bidvertrek den Bijbel lezende, daar onder niet kunt worden opgewekt, zoo gij niet verstaat hetgeen gij leest; en het is om deze reden, dat ik aan elk uwer, aan huisvaders vooral, doch tevens ook aan alle de huisgenooten, ten sterkste aanbeveel, om buiten het godsdienstig lezen tot stichting, een opzettelijk werk te maken van het onderzoek der Schriften; welke opzettelijk studie eigenlijk

eene oefening of een middel is, om den Bijbel tot meerdere stichting te kunnen lezen.

2. Welaan! Laat mij u den weg om u alzoo te oefenen eens kortelijk aanwijzen. De reeds gegevene lessen, althans de voornaamste daarvan zal ik, zoo veel om u op den weg te helpen noodig is, daar bij onder het oog houden.

Gij neemt er uwen tijd toe, te weten elk voor zich zelven. Gij zoekt een geschikt uurtje daartoe te vinden. Gij zet u in stilte neder, gij slaat uwen Bijbel op. Gij begint te lezen. Maar vooraf ziet gij den korten inhoud na van het geen gij lezen wilt; eer gij voortgaat, denkt gij daar over, om te weten, wat gij zult vinden in dat gedeelte, dat gij voorgenomen hebt te lezen, waar over dat zal gaan. Daarop begint gij met het kapittel te lezen. Gij leest één, twee, drie verzen door, of zoo vele als gij denkt dat eenen vollen zin uitmaken en bij één behooren. Dan verbeeldt gij u niet, dat gij het begrijpt, of dat gij de randteekeningen niet noodig hebt: neen, maar gij houdt op; gij vraagt u zelve af: «Wat heb ik nu gelezen? Wat beduidt het? Heb ik het regt.» Daarop ziet gij de randteekeningen tot verklaring na; gij zoekt de daar aangewezene gelijkloovende teksten, en leest die: dan peinst gij daarover, en vraagt uzelve wederom af, of

heerlijking, van ernstigen lust om beter, heiliger, volmaakter te worden, welke daardoor bij ons worden opgewekt. Wanneer ik dan spreek van het lezen der Heilige Schrift tot onze stichting, in onderscheiding het van lezen derzelve tot oefening, dan bedoel ik zulk een lezen, hetwelk een stuk is van de Huisgodsdienst, en waar over straks nader.

Nu is het klaar, (de ondervinding zal u dat misschien wel eens geleerd hebben) dat gij van het lezen der Heilige Schrift voor u zelve, vooral met uw huisgezin, weinig of geene stichting zult hebben, wanneer gij telkens moet ophouden, om na te zien, gelijklopende teksten te zoeken en die te vergelijken: hetwelk wel het verstand opschert, en de kennis bevordert, maar het hart meestal koud laat, en het gevoel verstompt. Maar even zeker is het, dat gij niet gesticht kunt worden door iets, hetwelk gij niet begrijpt, en dat gij derhalve met uw huisgezin of in uw bidvertrek den Bijbel lezende, daar onder niet kunt worden opgewekt, zoo gij niet verstaat hetgeen gij leest; en het is om deze reden, dat ik aan elk uwer, aan huisvaders vooral, doch tevens ook aan alle de huisgenooten, ten sterkste aanbeveel, om buiten het godsdienstig lezen tot stichting, een opzettelijk werk te maken van het onderzoek der Schriften; welke opzettelijk studie eigenlijk

eene oefening of een middel is, om den Bijbel tot meerdere stichting te kunnen lezen.

2. Welaan! Laat mij u den weg om u alzoo te oefenen eens kortelijk aanwijzen. De reeds gegevene lessen, althans de voornaamste daarvan zal ik, zoo veel om u op den weg te helpen noodig is, daar bij onder het oog houden.

Gij neemt er uwen tijd toe, te weten elk voor zich zelve. Gij zoekt een geschikt uurtje daartoe te vinden. Gij zet u in stilte neder, gij slaat uwen Bijbel op. Gij begint te lezen. Maar vooraf ziet gij den korten inhoud na van het geen gij lezen wilt; eer gij voortgaat, denkt gij daar over, om te weten, wat gij zult vinden in dat gedeelte, dat gij voorgenomen hebt te lezen, waar over dat zal gaan. Daarop begint gij met het kapittel te lezen. Gij leest één, twee, drie verzen door, of zoo vele als gij denkt dat eenen vollen zin uitmaken en bij één behooren. Dan verbeeldt gij u niet, dat gij het begrijpt, of dat gij de randteekeningen niet noodig hebt; neen, maar gij houdt op; gij vraagt u zelve af: «Wat heb ik nu gelezen? Wat beduidt het? Heb ik het regt.» Daarop ziet gij de randteekeningen tot verklaring na; gij zoekt de daar aangewezene gelijkkluidende teksten, en leest die: dan peinst gij daarover, en vraagt uzelve wederom af, of

gij het nu ook beter begrijpt? Meent gij dan, dat gij deze verzen verstaat, dan gaat gij verder voort met de volgende verzen, of met een volgend hoofddeel. Nu kan het wel gebeuren, wanneer gij dit doet zoo als het behoort, dat gij een enkel vers, of eenige verzen of een gansch Hoofddeel, twee en meermalen moet overlezen, eer gij een volgend kunt onder handen nemen. Zulks mag u niet verdrieten, en is het, dat gij een of ander boek, waar in de Heilige Schrift of een gedeelte derzelve wordt verklaard, in uw huis hebt, dan handelt gij daarmede eveneens als met de randteekeningen, en maakt er uw gebruik van.

In den aanvang zal deze oefening den eenen of anderen wel vreemd zijn, en hem eenigzins moeilijk vallen; gij zult u welligt verbeelden, dat gij er niet mede te regt kunt komen; moedeloos zult gij dan denken: het helpt mij niet; ik vorder niets; maar houdt gemoedigd aan: vlijt en geduld komen alles te boven. Een kind wordt niet in één oogenblik een man, een leerling niet in éénen dag een meester.

Door dikwijls te lezen, door menigmaal te onderzoeken, zult gij er eene hebbelijkheid van verkrijgen; ongevoelig zult gij gewoon worden om te denken over hetgeen gij leest; gij zult meer en meer gewennen aan den stijl van de Heilige Schrift, en

het gebruik der hulpmiddelen zal u hoe langer hoe gemakkelijker vallen: en zoudt gij op uwe gebeden tot den Heer Jezus om licht en opening van uw verstand in de kennis der Schriften wel verhooring durven wachten, indien gij niet van uwen kant deelt alles wat gij kunt? U niet steldet in dien weg, waarin gij dat licht kunt verkrijgen?

Ja, maar indien gij lust hebt en getrouw zijt, indien gij eigen onderzoek paart bij het gebed, en het gebed bij het eigen onderzoek, dan zal Jezus ook het licht van zijnen Geest schenken, uwe oogen zullen geopend worden, en dat zal u zoo veel blijdschap en aanmoediging veroorzaken, dat gij met nieuwen lust en dubbelen ijver in het onderzoek der Heilige Schriften zult voortgaan.

3. Gij zoudt ook nog iets kunnen doen, waardoor gij groote vorderingen zoudt maken. Wat dan? Een klein gezelschapje oprigten van eenige goede vrienden, welke lust hebben tot onderzoek; dat gezelschapje zoude om de veertien dagen, of om de drie of vier weken kunnen bijeen komen, naar dat uwe huisselijke omstandigheden, en beroepsbezigheden zulks toelieten. Daar zoudt gij met elkander kunnen spreken over het geen gij in de kerk van den predikant hebt gehoord, of op de katechisatie geleerd; daar zoudt gij te zamen u kunnen oefenen

op die wijze, als ik u zoo straks heb be-
duid, daar zoudt gij elkander kunnen hel-
pen, en mededeelen hetgeen gij weet. Gij
kunt u niet verbeelden hoe nuttig en aan-
genaam dat zal zijn; de ondervinding en
de uitkomst zullen het u best doen zien.

§ 2.

*Het lezen der Heilige Schrift, beschouwd
als een stuk van de Huisselijke Godsdienst.*

Over de Huisselijke Godsdienst zal ik
u thans niet onderhouden. Eene schoone
verhandeling daarover van den Heer SAMUEL
KAM, Predikant te Berkel, staat in de
stukken van *het Haagsche Genootschap
tot verdediging van de Christelijke
Godsdienst* voor den jare 1801.

Alleenlijk zeg ik, dat het niet genoeg is,
God in het openbaar en plegtig te dienen,
maar, dat elk dat ook afzonderlijk behoort
te doen in zijn huis, niet slechts hij alleen,
maar ook gezamenlijk met zijn huisgezin,
en dat daartoe behoort, onder anderen,
het bidden, het zingen, en het lezen van
den Bijbel. Ook moet ik er nog iets in het
algemeen over aanmerken, te weten, dat
in die Huisgodsdienst, vooral met de huis-
genooten, het lezen zoo veel mogelijk on-
afgebroken behoort voort te gaan, dat is
te zeggen: de huisvader mag wel, wanneer

hij denkt dat zijne huisgenooten iets niet begrijpen, een oogenblik ophouden, en dat verklaren, als hij kan; ook mogen de huisgenooten wel eens tusschenbeide een woord tot onderrigting vragen; maar dit moet, naar mijn oordeel, niet al te dikwijls geschieden, en dat tusscheninvallend gesprek moet niet te lang duren; want daardoor zou de aandacht en het hart worden afgetrokken, en een groot deel van de stichting gemist worden.

Beter is het, hetgeen stof tot gesprek en onderzoek zou geven, aan zijne plaats te laten, en te bewaren tot dien tijd, welke voor de eigene oefening geschikt is, om daar over dan verder te kunnen nadenken, en nu liever voort te lezen, en vooral het hart te openen voor hetgeen men begrijpt en gevoelt.

Intusschen moogt gij billijk vragen: Hoe dikwijls moeten wij, zoo voor ons zelve, als met onze huisgenooten den Bijbel lezen? Welke tijd van den dag is daartoe de beste? Hoe veel moeten wij wel lezen? Wat moeten wij lezen? Deze vier vragen zal ik, naar mijn beste weten, u beantwoorden.

1. Vraagt gij: *hoe dikwijls moeten wij in den Bijbel lezen?* Dan moet ik die vraag terstond met eene wedervraag beantwoorden.

Waarvoor houdt gij den Bijbel? Is dezelve niet het woord van God, die daarin

tot ons spreekt, woorden van troost en zaligheid? Is de Bijbel niet het allerbeste boek?

Is dezelve niet eene onuitputtelijke goudmijn? Wel nu? Zegt gij nu niet reeds uit eigene beweging: wij kunnen niet te veel in den Bijbel lezen? Nu, dan verdient gij ook mijne bijzondere achting en liefde. Maar, om het een weinig te bepalen, indien het eenigzins mogelijk is, betaamt het ons, alle dagen Huisgodsdienst te oefenen, en daarbij den Bijbel te lezen: en dan behoort het alle dagen driemaal of tweemaal, althans op zijn minst eenmaal te geschieden.

En is dat wel te veel? Is dat wel te veel voor een boek, dat zoo groot, zoo gewichtig en zoo dierbaar is? Voor een boek, waarvan de waarschuwingen, het onderwijs, de raad en troost, dagelijks, van den morgen tot den avond, te passe komen, en noodig zijn?

2. *Welke tijd van den dag is de geschiktste om tot stichting in den Bijbel te lezen?*

Gewisselijk zulk een uur, waarin men het vatbaarst is, de meeste rust heeft, en het minst gevaar loopt van gehinderd of afgetrokken te worden door boodschappen, of andere lieden, die van buiten inkomen.

Ieder schikke dit, naar dat zijne omstan-

digheden het medebrengen. Ik geloof, dat zulken, die lust en tijd hebben om er zich driemaal op eenen dag toe afzonderen, best zullen doen, daartoe te bepalen eenige oogenblikken des morgens vroeg voor het ontbijt, of eer zij aan het werk gaan; voorts des middags even voor of na het middagmaal; eindelijk des avonds na het avondeten; en die niet meer dan tweemaal op eenen dag zich tot deze aangename en nuttige bezigheid kunnen verledigen, zullen zich het gevoegelijkst daartoe kunnen bepalen des morgens, en des avonds. Wat hen aanbelangt, die slechts eenmaal des daags in den Bijbel kunnen lezen, weet ik geen bijzonder voorschrift te geven; de een zal zeggen: «des avonds ben ik vermoeid, vadzig en onvatbaar.» De ander zal weder gevoelen, dat hij des morgens verstrooid is door de gedachten over zijn werk, en door den haast om daaraan te komen. Ieder moet hierin zichzelf kennen.

3. Maar, *hoeveel moeten wij wel lezen?* dit was de derde vraag.

Hierop moet ik aan tragen en onverstandigen van hart antwoorden: gij kunt niet te veel in den Bijbel lezen; aan naarstige Bijbellezers moet ik zeggen: leest zoo veel, als de omstandigheden van uw huishouden en beroep toelaten. Tragen en naarstigen moet ik herinneren hetgeen ik nog eens

heb gezegd: het komt niet zoo zeer op het *veel* lezen, als op het *wel* lezen aan. Echter wil ik u nog wel een weinig nader onderrigten. Gelijk het schande is voor een huisgezin, wanneer de Bijbel daar niet wordt gelezen, zoo is het kinderachtig of bijgeloovig, of hoe zal ik het noemen? wanneer men zich eene zekere taak voorschrijft, om dagelijks zoo veel te lezen, dat men den Bijbel in een jaar rond kome. Schikt voor uwe Huisgodsdienst iedere keer, indien gij kunt, een half uur; kunt gij er zoo veel niet voor afzonderen, of zijn er wettige verhinderingen, neemt dan iets minder, al ware het slechts 20 of 15 minuten, en leest dan in den Bijbel, zoo veel als gij lezen kunt in den tijd, die van het bidden en zingen overschiet. Zouden drie Kapittels te veel zijn, leest er dan twee; zijn twee te groot, bepaalt u dan bij een; beter een met aandacht en verstand gelezen, dan twee of drie oneerbiedig doorgerabbeld.

4. Eindelijk was de vraag: *Wat moeten wij lezen?* Sommige zullen zeggen: «den geheelen Bijbel van voren tot achteren, en dan weder van voren af, en zoo vervolgens.» Zacht wat! Wij zijn nu aan het godsdienstig lezen tot stichting. Er is veel in den Bijbel, hetwelk gij gevoegelijk kunt oyerslaan; en hetwelk een gezond oordeel u leert overslaan, bij voorbeeld: de Ge-

slachtljsten en tellingen van het volk, waar in niets dan namen van menschen voorkomen, die Kapittels, waarin over de maat en gedaante van NOACHS Ark, van den Tabernakel, en den Tempel met derzelve toebehooren wordt gehandeld, als mede de moeiljkste stukken uit de Profeten, het Hooglied van SALOMO, en een gedeelte van de Openbaring van JOANNES. Deze boeken behooren gelezen te worden bij het afzonderlijk onderzoek tot oefening: en gij kunt dezelve niet tot eigenlijke stichting lezen, zoolang gij die niet verstaat, ja of schoon de huisvader er al iets van begrijpt, indien er slechts één onder de huisgenooten wordt gevonden, welke er niet bij kan, dan is het best dezelve in de huisoefening over te slaan.

Behalve dit ben ik er zeer voor, om het overige, hetwelk het duideljkste is, en het gemakkeljkste om te verstaan, in het vervolg te lezen, zoo veel mogelijk is: alzoo men anders zeer ligtelijk het een of ander gewigtig gedeelte der Heilige Schrift nooit zoude onder handen nemen, en de stichting en het nut, welke men ook daarvan trekken kan, zoude ontberen.

Doch dat neemt niet weg, dat gij nu en dan, bij voorkomende gelegenheden, uw vervolg wel eens moogt afbreken, (mits daarna evenwel den draad weder opvattende). Bijzondere tijden en omstandighe-

den zijn daartoe geschikt, ja roepen u daartoe, althans indien gij eenige wezenlijke en verstandige stichting voor u zelve, of voor uwe huisgenooten wenscht te bevorderen door uw Bijbellezen.

Laat mij u hieromtrent een en ander voorbeeld opgeven.

Indien hetgeen gij in 't vervolg leest niet toepasselijk is op de stoffen, welke op de Feestdagen gepredikt worden, dan kunt gij iets anders nemen, hetwelk toepasselijk is, en waarin de geschiedenis, welke wij op zulk een Feestdag overdenken, wordt verhaald. Op de Kersdagen kunt gij lezen Matth. I, Luc. II, Joan. I. Op Paaschdagen Matth. XXVIII, Mark. XVI, Luc. XXIV, Joan. XX en XXI. Op den Hemelvaartsdag Hand. I. Op Pinksteren Hand. II. Gedurende de weken voor Pasche, waarin het Lijden van den Heer Jezus wordt gepredikt, Matth. XXVI en XXVII, Mark. XIV en XV, Luc. XXII en XXIII, Joan. XVIII en XIX.

Daar en boven kunt gij ook de Psalmen en Lieder, welke bij die gelegenheid gezongen zijn, in uwe Huisgodsdienst lezen.

Hetzelfde zij gezegd omtrent den Nieuwjaarsdag, de tijden van het Heilig Avondmaal des Heeren, en bijzondere voorvallen uwes levens, als zware krankheid of herstelling, bangen tegenspoed, of buitengewone zegen in uw beroep, en wat dies

meer is; wanneer gij het u niet zult beklagen, zoodanige Kapittels gezocht en gekozen te hebben, welke op die omstandigheden best voegen; naardien gij als dan u in den weg stelt, om juist dien raad, die vertroosting, dat onderrigt uit den Bijbel te verkrijgen, welke gij dan noodig hebt.

Eer ik van deze vraag afstap, moet ik u nog zeggen, dat gij tot uwe stichting, ook wel behalve de Heilige Schrift het een of ander goed boek, indien gij het hebt, moogt lezen, mits het inderdaad goed zij, zuiver in de leer, gezond in de beoefening van geloof en godzaligheid en bevattelijk geschreven; evenwel uwen Bijbel, het boek der boeken niet te vergeten, of achteraan te stellen!

Nu zoude ik gevoegelijk dit boekje kunnen besluiten, doch, eene gewigtige zwarigheid schiet er nog over, welke ik wil trachten uit den weg te ruimen. Menig een zal gaarne bekennen, dat het betamelijk is dagelijks in den Bijbel te lezen, en toestemmen dat de voorgeschrevene onderrigtingen goed zijn, om dat met genoegen en met vrucht te doen: *Maar* (dit zal het slot van zijne toestemming zijn) « *Maar, hoe vinden wij er tijd toe?* » die bedenking schijnt wel van gewigt; doch met weinige moeite zal ik dezelve wegnemen.

§ 3.

*Raad om tijd te vinden tot het lezen
van den Bijbel.*

Laat mij eens uit uw hart spreken, gij, mijn Lezer! die zegt: « ik heb geen tijd om dagelijks in den Bijbel te lezen. Ik ben arm; met mijne handen moet ik werken om mijn brood, hard werken, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, wil ik iets verdienen: en nog lijde ik half gebrek met mijn huisgezin; er schiet geen oogenblik over om in den Bijbel te lezen.» Heb ik het nu getroffen? Kom, laat mij nu ook eens spreken. Hoe maakt gij het dan des Zondags? Dan moogt gij toch niet werken. Leest gij dan wel in den Bijbel? ô, Indien er dan ook niet van komt, schaam u dan, en spreek niet van uw tijdgebrek door de week. Maar ik zal stellen, dat gij des Zondags leest, doch in de week niet kunt, zoo als gij meent. Gij lijdt dan met al uw zwoegen en slaven nog gebrek, gij komt nog te kort. Wel nu, waarom dan in de schoftijden ook niet doorgewerkt, in plaats van te eten en te drinken? Waarom niet den nacht doorgearbeid, in plaats van te slapen? Dan zoudt gij veel meer verdienen, en misschien het gebrek te boven komen? Maar neen! Laat mij ernstig spreken! Geef toch geen gehoor aan de traagheid van het vleesch, en kom ten minste des Zondags

vroeg in de Kerk, opdat gij ook bij het voorlezen van Gods woord moogt zijn.

En, trouwens, gij zelf zult zeggen op mijne vraag: «alzoo doortewerken, dat zonde ons ligchaam niet uithouden, wij zouden sterven van vermoeidheid, honger en dorst, en wat hadden wij dan aan het geld?»

Lieve menschen! arme zondaars? Hebt gij dan niet eene onsterfelijke ziel? En is uwe ziel niet veel meer waardig, dan uw vergankelijk ligchaam? Ik verzeker u: uwe ziel kan dat niet uithouden, wanneer gij zoo van den eenen dag tot den anderen voortleeft, zonder haar dat voedsel te geven, waarbij zij alleen kan leven, en hetwelk in den Bijbel gevonden wordt. Wat baat het eenen mensch, zoo hij de geheele wereld wint en lijdt schade zijner ziele? (1) God geeft u den Bijbel, opdat gij daaruit den weg zoudt weten om in dit leven gelukkig en hier namaals eeuwig zalig te worden; en gij zult zeggen: «wij hebben geen tijd om daarvan werk te maken.» Er moet tijd toe gevonden worden: en er wordt immers zoo veel niet vercischt? Zoudt gij dan niet één kwartier uurs op den dag kunnen uitsnipperen? Gebeurt het niet wel eens, dat gij u een half uur of langer verlaat? Zit gij niet wel eens in een herberg onder een nuttelooos gesnap, of in een ijdel

(1) Matth. XVI: 26.

gezelschap? En waarmede brengt gij de lange winteravonden door? Mij dunkt menig een land en akkerman (en hoe zeldzaam zijn de huizen, van land- en akkerlieden, of warmoeziers en ambachtlieden, waar de Heilige Schrift dagelijks gezet wordt gelezen) menig een handwerksgezel, en arbeider, menig land- en akkerman, welke zoo ligtelijk zegt, « Ons beroep laat het althans in den zomer in het geheel niet toe, in den Bijbel te lezen, » schaamt zich nu, en durft niet zeggen dat hij er geen tijd toe kan vinden. Ja het is zoo, die weinige oogenblikken, welke er noodig zijn om, naar onzen stand en weg, de Heilige Schrift te onderzoeken, zijn ligtelijk te vinden.

Laat elk zich gewennen om meer geregeld te leven, om zich eene vaste taak in zijn werk voor te schrijven, en alles op het uur te beginnen en af te doen. Laat elk van zijne vermaken en uitspanningen een weinig afkorten. Laat ieder, een weinig vroeger, dan hij gewoon is, heengaan uit een gezelschap, daar hij toch niets van belang kan leeren. Laat de vadsige zich er op toeleggen, om des morgens een kwartier vroeger uit het bed te rijzen. Laat de landman en de warmoezier zich zelve eene wet maken, om, hoe druk het ook zij, des morgens zijne woning of zijn kamer niet te verlaten, of handen aan het werk te slaan, zonder God vooraf om zijnen

zegen te hebben gebeden, en ten minste een vers of tien in den Bijbel te hebben gelezen, om te weten hoe hij zijnen God moet eeren, Hem welbehagelijk zijn, en zijnen zegen verkrijgen. Ach! mijne vrienden! Te regt zegt Salomo: *De ziele zonder wetenschap is niet goed!* (1) En van de Israëllers beklagt zich God: *Mijn volk is uitgeroeid, omdat het zonder kennis is* (2).

Laat de groote goedertierenheid des Heeren, uwe verpligting tot dankbaarheid daarvoor, het belang, hetwelk uwe ziel bij den Bijbel heeft, u brengen tot een edelmoedig besluit, om op deze of dergelijke wijze, als ik u gezegd heb, tijd te zoeken. Ik verzeker u, indien gij het slechts eenigen tijd kloekmoedig doorstaat en volhoudt, gij zult veel tijd vinden; meer tijd, dan gij denkt, overhouden; uw werk zal er niets bij lijden, gij zult er niets bij te kort komen; gij zult er geen ongemak van gevoelen, gij zult er aan gewinnen; God zal u dubbeld zegenen; en gij zult u beklagen, dat gij het niet eerder hebt begonnen; en, al werd het dan al eens wat donker, al viel het u eens wat bang, Jezus, de liefdevolle Jezus, die voor zondaars een vloek geworden is aan het kruis, om hen van den vloek te verlossen, en voor hen den eeuwig zegen te verwerven; Jezus, die zich in zijn woord aan u bekend maakt, als den

(1) Spr. XIX: 2.

(2) Hoz. IV: 6.

eenigen, die ook u kan en wil zalig maken, die Jezus heeft gezegd, inzonderheid om derznlker wille, die, zoo als gij, bevreesd zijn, dat zij te kort zullen komen: *Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid, en alle dese dingen zullen u toegeworpen worden* (1); en Hij die dat gezegd heeft, is de Heer van alle die dingen: zij zijn Hem onderworpen: Hij heeft dezelve in zijne hand: Hij zal voor u bidden, voor u zorgen. Hij zal u leeren. Hij zal u helpen.

Nog één woord, en dan geef ik mijn geschrijf, en ook u aan zijne almachtige en ontfermende genade over; nog een woord, het staat Spreken XVI: 30. *Wie op het woord verstandelyk let, zal het goede vinden, en die op den Heere vertrouwt, is welgelukzalig.*

(1) Matth. VI: 33.

R E G I S T E R.

I. Hoofdstuk.

Welk een soort van boek de Bijbel is. bl. 5.

1. De aard van den Bijbel in het gemeen. - 5.
2. Namen der Schrijvers. . . . - 7.
3. Tijd, wanneer deze boeken zijn beschreven. - 8.
4. Inhoud van elk boek. . . . - 8.
5. Inhoud van den Bijbel in het geheel. - 11.
6. Voortreffelijkheid der Bijbelboeken. - 15.
7. Bijeenverzameling. - 15.
8. Overzettingen. - 17.
9. Oogmerk van den Bijbel. . . - 18.
10. Gebruik van den Bijbel. . . - 22.

A 2421374

R E G I S T E R.

H. Hoofdstuk.

Onderrigtingen omtrent het lezen
van den Bijbel. bl. 24.

Eerste Afdeeling: over het Bijbellezen
op zich zelve.

§. 1. Aanmerkingen over het lezen
van den Bijbel. bl. 25.

§. 2. Algemeene lessen. - 28.

§. 3. Bijzondere lessen. - 38.

Tweede Afdeeling: over het gebruik
der hulpmiddelen.

§. 1. Noodzakelijkheid der hulpmid-
delen. bl. 54.

§. 2. Algemeene beschouwing. . . - 57.

§. 3. Nuttigheid. - 60.

§. 4. Gebruik. - 62.

§. 5. Nog eenige aanmerkingen. . - 66.

Derde Afdeeling: Toegift. - 72.

§. 1. Het lezen der H. Schrift, be-
schouwd als eene oefening of
studie. - 75.

§. 2. Als een stuk van de huisselij-
ke godsdienst. - 78.

§. 5. Raad om tijd te vinden tot het
lezen van den Bijbel. - 86.